

PIN'EN NDAG NGAK JOHN REVELATION

Pin'en ndag ngak John e yoloy ko ngiyal' nni gafgownag girdi'en Kristus ni bochan e michan' rorad ngak Jesus Kristus ni ir e Somol rorad. Ri ba'adag John ni nge pi' e Pagan' nge athamgil nga laniyan' e pi'in yad ra be'eg e re babyor ney, me tay ir ngorad ngar pired ni yad ba yul'yul' ngak Got ko ngiyal' nike yib e gafgow nge togopluw ngorad ni bochan Jesus.

Pire' ban'en ni bay ko re babyor ney nike dag Got ngak John ko ngiyal' nni piliyeg e changar rok nge guy. Rogon ni yoloy John e go' pi'in ke mich Jesus u wun'rad e yad manang fan e ngiyal' i n'em, ma pi'in nde mich Jesus u wun'rad e dar nanged fan. Ba thilthil rogon nma leamnag e girdi' fan e thin ko Revelation, machane tin ni ba ga' fan e rib gagiyel riy, ni aram e Got e ra gel ngak urngin e pi to'ogor rok u daken Kristus ni Somol, ni mus ku Satan ma ra gel ngak. Mi Got e ra pi' puluwon girdi'en ni yad ba yul'yul' ngak, ni aram e yad ra felfelan' ko par ko bin be'ech e tharmiy nge bin be'ech e fayleng.

Tin ni bay riy

Tabolngin 1:1–8

John nni piliyeg e changar rok nge guy Kristus,
nge fapi babyor ni yoloy John ngak fa medlip
i galesiya 1:9–3:22

Fare gi babyor ni kan bachiy kan tay medlip i
hang ngay 4:1–8:1

Fare medlip i rappa 8:2–11:19
 Fare dragon nge fa gal gamanman 12:1–13:18
 Yugu boch ban'en nni piliyeg e changar rok
 John nge guy 14:1–15:8
 Fa yu raba' i plet ni bay e damumuw rok Got riy
 16:1–21
 Babylon ni waer nge rogon ni ki waer fare
 gamanman, nge fare profet ni yugu ban'en,
 nge fare mo'onyan' 17:1–20:10
 Bin tomur e pufthin 20:11–15
 Bin be'ech e tharmiy nge bin be'ech e fayleng
 nge bin be'ech e Jerusalem 21:1–22:5
 Tin tomur e thin 22:6–21

¹ U lan e re ke babyor ney e kan yoloy fa pin'em ngay ni fini dag Jesus Kristus nga ni guy. Pin'ey e pi' Got ngak John ni nge dag ngak e pi tapigpig rok Got e n'en nthingari m'ug ndab ki n'uw nap'an. Kristus e l'oeg e engel rok nge yan i dag me weliy e pin'ey ngak John, ni ir e tapigpig rok Kristus.

² Ere John e ke weliy urngin e tin ni guy ban'en. Ba'aray e tin keyog ni murung'agen e re thin ni ba'aram ni pi' Got ngeb ngak nge n'en nib riyul' ni dag Jesus Kristus ngak.

³ Nge felan' e en nra be'eg e re ke babyor ney, ma nge felan' e pi'in yad ra motoyil ko pi thin ney ni yib rok Got ni be weliy e tin ni bayi m'ug miyad fol ko pin'en ni kan yoloy ngalan e re ke babyor ney! Ya ngiyal' ni bayi m'ug e pin'ey ni urngin e ke chugur.

Thin ni nge yan ngak fa medlip i galesiya

⁴ Re babyor ney e yib rok John ni nge yan ngak fa medlip i galesiya ni bay ko nug nu Asia:

I Got ni ir e bay e chiney, me ir e immoy, me ir e bay yib, nge fa medlip i kan ni bay u m'on ko gin ntagil' Got e ngu'ur ayuweged gimed ma yad be pi' e gapas nga lanin'med,

⁵ mi Jesus Kristus ni fa'anem nib yul'yul' ni i weliy murung'agen Got ngak e girdi', ni ir e bin ni m'on i Fak Got, ma ku ir e som'on ni faseg Got ko yam' ndab ki yim', ni ku ir e be gagiyegnag urngin e pilung nu fayleng e ngi i ayuwegmed ma be pi' e gapas nga lanin'med.

Gadad ba t'uf rok ma ke pithigdad ko denen rodad u daken racha'en ni map' u kuruth

⁶ ke ngongliydad kad manged ba nam i prist ni ngad pigpiggad ngak e Got rok ni Chitamngin. Ngan tayfan minog e sorok ngak Jesus Kristus, me ir e bay rogon ni nge mil suwon urngin ban'en ngak ndariy n'umngin nap'an! Amen.

⁷ Mu saggad, bay yib ngodad u daken e manileng! Ma gubin e girdi' ni bay ra guyed, nib mu'un e pi'in nra kurfed p'eyon ngay. Ma urngin girdi'en e pi nam nu roy u fayleng e bay ra yorgad ni ba ga' lamrad ni bochan. Rib muduwgil ni aray rogon! Amen.

⁸ Ke yog Somol ni ir Got ni Gubin ma Rayag Rok, ni ir e bay e chiney, me ir e immoy, me ir e bay yib ni ga'ar, "I gag fare Alfa nge fare Omega, ni aram e tabolngin nge tungun."

John nni piliyeg e changar rok nge guy Kristus

⁹ I gag John ni walagmed, ni kad ta'ab girdi'gad Jesus ni gu be un ngomed ko gafgow nge k'adan' ni bochan, ma gadad bmuun ko gagiyeg rok Jesus.

Kan tiyeg nga daken bochi nam ni Patmos fithingan ni bochan e ug weliy e thin rok Got nge tin riyul' ni weliy Jesus ngan nang.

¹⁰ Chirofen ni rran rok Somol me yib fare Kan Nthothup i ying ngog, mu gu rung'ag ba lam ni ba ga' ni bod laman ba rappa ni be non u keru'ug.

¹¹ Me non ni be ga'ar, "Mu yoloy nga but' e n'en ni ga be guy, ma ga pi' e re ke babyor nir nge yan ngak fa medlip i galesiya, ni aram e galesiya nu Efesus, ngu Smyrna, ngu Pergamum, ngu Thyatira, ngu Sardis, ngu Filadelfia, ngu Laodicea."

¹² Mu gu cheal u luwag nggu changar nga tomur ni ngug guy e en ni be non ngog. Mu gguy medlip ley i ban'en ni yima tay e magal nga daken ni kan ngongliy ko gol.

¹³ Ma bay be' nike sak'iy u fithik' fa yu ley i n'en ni bod ya'an ba girdi', nike yin' ba mad nib n'uw nike yan i mus ko rifrif u ay, ma bay bangi leed ni gol nib longob nga ngorongoren nike yib u lik'ipon nge yib i th'ab daken ngorongoren.

¹⁴ Ma piyan lolugen e ba wechwech ni bod bunu'en e saf, ara ayis nma mul u lang nga but', ma lan mit e be gal ram'en ni bod e daramram u ba nify;

¹⁵ ma rifrif u ay e be galgal ram'en ni gowa wasey ni brass ni kan rannag ko nify nge mu' min gichiy downgin, ma laman e bod lingan ba lul' ni ba ga' ni beb i map' u taban bangi war nib tolang ngalan e yibu'.

¹⁶ Ma bay medlip i t'uf u lan e ba' ni mat'aw i pa', me m'ug ba saydon u l'ugun ni l'agruw raba' ma mm'uth. Ma owchen e bod owchen e yal' ni

misiw’.

¹⁷ Nap’an ni gguy mu gu aw u to’oben ay nga but’ ni gowa be’ nike yim’. Me tay e ba’ ni mat’aw i pa’ nga dakenag me ga’ar, “Dab mu rus! Yi gag fa’anem ni tabolngin nge tungun.

¹⁸ I gag fa’anem ni gu be par ni gub fos! I gag e gum’, machane mu sap, kug fos ndab ku gum’ bayay. I gag e bay e yam’ u pa’ag nge gin ni bay e pi’in ni karm’ad riy.

¹⁹ Ere mu yoloy e pin’en ni ga be guy, ni pin’en ni bay e chiney nge pin’en ni bay fini yib i m’ug.

²⁰ Ba’aray e n’en nda nnang fan mi murung’agen fa medlip i t’uf ni ba’aray ni ga be guy u lan e ba’ ni mat’aw i pa’ag, nge fa medlip ley i tagil’ e magal ni ba’aray ni kan ngongliy ko gol: re medlip i t’uf ney e ireray fa medlip i engel ko fa medlip i galesiya, ma medlip ley i tagil’ e magal ney e fa medlip i galesiya.”

2

Thin ni nge yan nga Efesus

¹ “Mu yol ngak fare engel ko galesiya nu Efesus ni nge lungum:

“Ba’aray e thin nike pi’ fa’anem ni bay fa medlip i t’uf u lan e ba’ ni mat’aw i pa’, ni be yan u fithik’ fa medlip ley i tagil’ e magal ni gol.

² Gu manang e tin ni kam rin’; gu manang gelngin e maruwel ni kam tay nge rogon e gu-maen’ ni kam tay. Gu manang ndabiyag ni ngam k’adan’um rok e girdi’ nib kireb, ma kam sikeng-nag e pi’in ni be lungurad e yad e apostel machane gathi yad, ma kam pir’eg ni yad be lifith l’ugunrad.

³ Gab gumaen', ma ke yo'or e gafgow ni keb ngom kam gafgow riy ni bochag, ma dawor mpagem.

⁴ Machane ba'aray e n'en ndabug rom: da kug t'uf rom e chiney ni bod fenag t'uf rom ko som'on.

⁵ Mu leamnag n'umngin yang e gin ni kam mul riy! Mpi' keru'um ko denen ni ga be rin' ngam rin' e n'en ni um rin' ko som'on. Fa'anra dab mpi' keru'um ko denen ni ga be rin' ma bay gub ngom nggu chuweg fare ley i tagil' e magal rom u tagil'.

⁶ Machane ba'aray e n'en ni bfel' rom: ri dabum e n'en ni be rin' e girdi' ko ba' rok Nikolai, ni bod rogog ni dabug.

⁷ "Fa'anra bay telim me ere mmotoyil ko n'en ni be yog fare Kan Nthothup ngak e pi galesiya!

"Pi'in ni yad ra gel ndar paged yad ko kireb e bay gu pi' mat'awrad ni ngar ked wom'ngin fare ke gek'iy ko yafos ni bay u Milay' rok Got!"

Thin ni nge yan nga Smyrna

⁸ "Mu yol ngak fare engel ko galesiya nu Smyrna ni nge lungum:

"Ba'aray e thin nike pi' fa'anem ni ir e en ni tabolngin ma ku ir e en ni tungun, ni ir e yim' ngki fos ko yam'.

⁹ Gu manang e pin'en ni ga be gafgow riy; ma gu manang ni gab gafgow – machane bin riyul' e rib fel' rogom! Gu manang fapi n'en nib kireb ni kanog nib togopluw ngom ni be yog fa pi'inem ni be lungurad e yad piyu Israel, machane gathi aram rogon; ya yad ba ulung i girdi' nib mil farad ngak Satan!

¹⁰ Dab mu rus ko n'en ni bay mu gafgow riy. Mmotoyil ngog! I mo'onyan' e bayi sikengnagmed ya bayi gagiyegnag nga nin' boch i gimed nga kalbus; ma gafgow ni nge yib ngomed e bayi par ni ragag e rran. Ere ngam yul'yul' ngog ni mus ni fa'anra ngan thang e fan rom, ma aram mu gu pi' e te'eliyaw ko yafos ngom.

¹¹ "Fa'anra bay telim me ere mmotoyil ko n'en ni be yog fare Kan Nthothup ngak e pi galesiya!

"Ya pi'in yad ra gel ndar paged yad ko kireb e dabki buch ban'en rorad ko yay ni migid e yam' ni yira tay."

Thin ni nge yan nga Pergamum

¹² "Mu yol ngak fare engel ko galesiya nu Pergamum ni nge lungum:

"Ba'aray e thin nike pi' fa'anem ni ir e bay fare saydon rok ni ruw raba' ma mm'uth.

¹³ Gu manang e gin ni ga ma par riy, ga be par ko fa gin ni bay tagil' Satan riy. Gab yul'yul' ngog, ma da mu n'ag e michan' rom ngog ni mus ko fa ngiyal'nem ni Antipas, ni be' nib yul'yul' ngog ni i weliy murung'ageg ko girdi' e nli' ngem' u wur ko gin ni be par Satan riy.

¹⁴ Machane ba'aray in i ban'en ndabug rom: bay boch e girdi' rom u wur ni yad be fol ko tin ni be fil Balaam ko girdi', ni ir e fil ngak Balak rogon ni nge waliy e girdi' nu Israel ngar denengad ni ngar ked e ggan ni kan pi' ni maligach ngak e liyos nma meybil boch e girdi' ngay, ma yad be ngongliy ngongolen e darngal.

¹⁵ Ma ku er i tay ni ku bay e girdi' u fithik'med ni be fol ko tin ni be fil e ba' rok Nikolai e girdi'.

¹⁶ Ere mpi' keru'um ko denen ni ga be rin'! Ya fa'anra danga' ma dabki n'uw nap'an mu gub ngom mu gu maruwel ko fare saydon ni bay u l'ugunag nggu cham ngak e pi girdi' nir.

¹⁷ "Fa'anra bay telim me ere mmotoyil ko n'en ni be yog fare Kan Nthothup ngak e pi galesiya!

"Fare manna nib mith e bay gu pi' boch ngak e pi'in yad ra gel ndar paged yad ko kireb; ma ku bayi bagayad mu gu pi' bangi malang nib wech ngak, ni kan yoloy reb e ngachal nib be'ech nga daken, ndariy be' ni manang e binem e ngachal ya kemus ni en ni kan pi' ngak e manang."

Thin ni nge yan nga Thyatira

¹⁸ "Mu yol ngak fare engel ko galesiya nu Thyatira ni nge lungum:

"Ba'aray e thin nike pi' fa'anem ni Fak Got, ni be gal ram'en lan mit ni gowa daramram u ba nify, ma be galgal ram'en e rifrif u ay ni gowa ram'en e wasey ni brass ni kan gichiy.

¹⁹ Gu manang e n'en ni ga be rin'. Gu manang rogon nib t'uf Got rom nge girdi', nge fanam yul'yul', nge pigpig ni ga be tay, nge fanam gumaen'. Gu manang nike gel e maruwel ni ga be tay e chiney ko som'on.

²⁰ Machane ba'aray e n'en ndabug rom: ga be k'adan'um rok fare pin ni Jezebel, ni be yog ni ir reb e girdi' ni Got e l'oeg. Be fil ngak e pi tapigpig rog ma be ban nagrad ngu'ur ngongliyed ngongolen e darngal ma yad be kay e ggan ni kan pi' ni maligach ngak e liyos nma meybil boch e girdi' ngay.

21 Kug pi' e tayim ngak ni nge pi' keru' ko denen ni be rin', machane dabun ni nge pi' keru' nga ngongolen e darngal ni be rin'.

22 Ere bay gon' nga daken e bet ko gin nri bayi gafgow riy ni yad e pi'in yad be par ni gathi yad mabgol. Bay gu rin' e ren'ey e chiney ni fa'anra dab ra pi'ed keru'rad ko kireb ni kar cheaggad ngak yad be rin'.

23 Ma bay kug li' pifak ngarm'ad, ma aram e urngin girdi'en e pi galesiya ma bay ra nanged ni gag fa'anem ni ir e manang laniyan' e girdi' nge tin ni be athpeg e girdi'. Ma bayi bigimed mu gu pi' puluwon nib m'ag nga rogon e ngongol rok.

24 "Machane gimed e tin ni kigimed bay u Thy-atira e dawor mfolgad ko tin nib kireb ni be fil Jezebel; dawori mit ngomed e n'en nike ga'ar boch e girdi' e "tirok' Satan ban'en nrrib mith." Nggog ngomed ni dab kug tay yugu ban'en nib tomal nga daken pomed.

25 Machane thingar mu chichi'iyed pa'med ko n'en ni bay romed nge mada' ko ngiyal' ni bay gub riy.

26-28 Ma pi'in yad ra gel ndar paged yad ko kireb, ni pi'in yad be ngongliy e tin nib m'agan'ug ngay nge yan i mada' ko tomur e gu ra pi' mat'awrad ni ta'reb rogon nga mat'wug ni yag ngog rok e Chitamag: Bay gu pi' mat'awrad ni ngar gagiyeg niged e pi nam nga ba ley i wasey ngar t'et'ared girdi'en e pi nam ngay ni nochiyang ni bod bogi th'ib ni but'. Ma bay kug pi' e fasuran ngorad.

29 "Fa'anra bay telim me ere mmotoyil ko n'en ni be yog fare Kan Nthothup ngak e pi galesiya!"

3

Thin ni nge yan nga Sardis

¹ “Mu yol ngak fa engel ko galesiya nu Sardis ni nge lungum:

“Ba’aray e thin nike pi’ fa’anem ni bay fa medlip i kan ku Got rok nge fa medlip i t’uf. Gu manang e n’en ni ga be rin’; gu manang ni be yog e girdi’ ni gab fos, machane ga be par ni gab yam’!

² Ere mu od ngam gelnag e n’en ni kabay rom ni be dongongoy ya ri yim’. Ya kug pir’eg ni tin kam rin’ e dawori yal’uw u p’eowchen e Got rog.

³ Mu tafinaynag e n’en nni fil ngom nge rogon ni mu rung’ag; ere mu fol riy ma ga pi’ keruum ko denen ni ga be rin’. Ya fa’anra dab mu od ma bay gub ngom ni bod be’ nib moro’ro’, ya dab mu nang e re awa ni gu ra taw riy.

⁴ Machane ri gimed in u wur u lan yu Sardis e dawor mu alit nged e mad romed. Bay um uned ngog ni kamon’ed e mad nib wechwech, ya bay rogomed ni ngam rin’ed ni aram rogon.

⁵ Pi’in yad ra gel ndar paged yad ko kireb e yira yin’ e mad nib wechwech nga dakenrad ni aray rogon, ma dab gu chuweg fithingrad u lan baby-oren e pi’in kar fosgad. Ma bay gog u p’eowchen e Chitamag nge pi engel rok ni yad e girdi’ rog.

⁶ “Fa’anra bay telim me ere mmotoyil ko n’en ni be yog fare Kan Nthothup ngak e pi galesiya!”

Thin ni nge yan nga Filadelfia

⁷ “Mu yol ngak fare engel ko galesiya nu Filadelfia ni nge lungum:

“Ireray e thin nike pi’ fa’anem ni ir e ba thothup ma ba yul’yul’, ni ir e bay fare kiy rok David u pa’,

ni ir e ra bing ma dariy be' nrayag ni nge ning, ni ir e ra ning ma dariy be' nrayag ni nge bing.

⁸ Gu manang e n'en ga be rin'; gu manang ni ba'achig gelngim; kamfol ko tin kug fil ko girdi' ma ga be par ni gab yul'yul' ngog. Kug bing e mab ngom ndariy be' nrayag ni nge ning.

⁹ Mmotoyil! Fare ulung i girdi' nib mil farad ku Satan, ni fapi cha' ni yad be lifith l'ugunrad ma yad be yog ni yad piyu Israel machane gathi aram rogon e bay gu gagiyeg nagrad ngarbad ra parawgad nga but' ngar siro'gad ko rifrif u em. Ma yad gubin ni bay ra nanged ni gab t'uf rog.

¹⁰ Ya kam fol ko thin ni gog ni ngam par ni gab gumaen', ere bay gu tem ni dabi buch ban'en rom ko re ngiyal' i n'en ni ba'aram ni bay yib e gafgow riy nga daken e fayleng ni polo', ni nge sikengnag urngin e girdi' nu fayleng.

¹¹ Dabi n'uw nap'an mu gub. Mu ayuweg e n'en ni bay rom, nge dabi fek be' puluwom ko gel ni kam tay.

¹² En nra gel nde pag ir ko kireb e ra gu tay ni ir reb e duga' u lan e Tempel rok e Got rog, ma dabki chuw riy bi'id. Ma bay gu yoloy fithingan e Got rog nga daken, nge fithingan fare binaw rok e Got rog, ni fa bin nib be'ech e Jerusalem ni bay yib rok e Got rog u tharmiy nga but'. Ma bay ku gu yoloy fithingan nib be'ech nga daken.

¹³ "Fa'anra bay telim me ere mmotoyil ko n'en ni be yog fare Kan Nthothup ngak e pi galesiya!"

Thin ni nge yan nga Laodicea

¹⁴ "Mu yol ngak fare engel ko galesiya nu Laodicea ni nge lungum:

“Ba’aray e thin nike pi’ fa’anem ni ir fare Amen, ni ir e mich nib yul’yul’ ma ba riyul’ ko tin ni be weliy ni murung’agen Got, ni ir e tabolngin urngin ban’en ni sunumeg Got.

¹⁵ Gu manang e n’en kam rin’; gu manang nda mu garbeb ma da mu gowel. Gu be athpeg ni manga yugu mmang reb e gali n’ey!

¹⁶ Machane bochan e gab mathilin ni gathi ri gab gowel, ma ku da mu garbeb, ma aram e gu be n’en ni nggu thuwegem ngam chuw u lan l’ugunag!

¹⁷ Ya ke lungum u lanin’um, “Ke yo’or ban’en rog nike fel’ rogog, ya urngin e tin nge yag ngog e ke yag ngog.” Machane da mu nang gelngin e gafgow ni kam tay nge rogon yaam ni kari mu gafgow! Ya kam gafgow, ma dakuriy e mad u dakenam, ma kam malmit.

¹⁸ Gu be fonow nigem ni ngam chuw’iy rog e gol, ni gol ni de ma’athuk ban’en ngay, ni bochan e nge yag ni fel’ rogom. Ma ka ga chuw’iy e mad nib wechwech ngam chuw ngay ngam upunguyem ngay ni kam par u tamilang nib tamra’ u sum. Ma ka ga chuw’iy boch e flay ngam tay ngalan owchem nge yag ni mu guy ban’en.

¹⁹ Gu ma puwan’ ma gu ma gechignag urngin e pi’in yad ba t’uf rog. Ere mu tiyan’um ngam pi’ keruum ko denen ni ga be rin’.

²⁰ Mmotoyil! Kug sak’iy nga langan e mab gu be tugtuguy; ma fa’anra rung’ag be’ lungug me bing e mab, mra gub ngalan e naun rok nggu un ngak ko abich, me un ngog ko abich.

²¹ Pi’in yad ra gel ndar paged yad ko kireb e gu ra pi’ mat’awrad ni ngar pired nga but’ u to’obeg

u tagil'ig, ni bod rogon ni kug gel ngak e kireb, me ere chiney e kug par nga but' u to'oben e Chitamag u tagil'.

²² “Fa'anra bay telim me ere mmotoyil ko n'en ni be yog fare Kan Nthothup ngak e pi galesiya!”

4

Tayfan ni yibe tay ngak Got u tharmiy

¹ Ma aram min piliyeg e changar rog ngku gguy ba mab nike mab u tharmiy.

Ma fare lam ni gowa laman ba rappa ni gu rung'ag laman ni i non ngog ko som'on e ga'ar, “Moy ngaray ngalang, mu gu dag ngom e n'en ni bay yib i m'ug.”

² Ka chingiyal' nem me ying fare Kan Nthothup ngog. Mu gguy tagil' be' u rom u tharmiy ni bay be' nike par ngay.

³ Ma be gal ram'en owchen ni bod e malang ni *jasper* nge *karnelian*; ma bay ba ragim nike liyeg tagil' fa'anem ni bod ra'en ba malang ni *emerald*.

⁴ Ma bay rliw' nge aningeg i tagil'iy nib liyeg tagil' fa'anem, nike par rliw' nge aningeg e pi'in pi'ilal nga daken ni kron'ed e mad nib wechwech, ma kar te'eliyawgad ko te'eliyaw ni gol.

⁵ Me mat e uluch u tagil' Got, ma be yan lamay, ma be chub e dirra' riy. Ma bay medlip i mol' ni kan tay e nifiy ngay ni be yik' u m'on u tagil' Got; ni ireram fa medlip i kan rok Got.

⁶ Mu m'on u tagil' Got e bay bangi ban'en riy ni bod bangi day ni gowa ni ngongliy ko thirek, nib machalbog ra'en nra yan e changar u fithik' ni bod e *krystal*.

Bay aningeg i ban'en ni yad ba fos ni kayigi fach lan owcherad u m'on rorad ngu keru'rad ni kar liyeged tagil' Got.

⁷ Bin som'on e pin'em ni yad ba fos e bod ya'an ba layon; ma bin migid e bod ya'an ba garbaw; ma bin dalip e bay owchen ni gowa owchen be'; ma bin aningeg e bod ya'an ba arche' ni *eagle* ni be changeg.

⁸ Ra bagayad fa aningeg i n'em ni yad ba fos ma nel' pon, ma kayigi fach lan owcherad u lan porad ngu wuru' i porad. Darir talgad ko tang ni rran nge neap' ni be lungurad:

“Ba thothup, ba thothup, ba thothup Somol ni Got
ni Gubin ma Rayag Rok,
ni ir e immoy, me ir e bay, me ir e bay yib.”

⁹ Ma gubin yay nra tang fa aningeg i n'em ni yad ba fos ni yad be pining e sorok ngak ma yad be tayfan, ma yad be pining e magaer ngak fa'anem nike par nga tagil', ni ir e bay i par nib fos ndariy n'umngin nap'an,

¹⁰ me paraw fa rliw' nge aningeg i pi'ilal nga but' u p'eowchen fa'anem nike par nga tagil', ngar siro'gad ngak ni ir e bay i par nib fos ndariy n'umngin nap'an. Ma yad be tay e te'eliyaw rorad nga but' u m'on u tagil' fa'anem, ma be lungurad:

¹¹ “Somol romad ma Got romad! Bay rogom
ni nganog e sorok ngom, min tayfam, ma
bay rogom ni nge mil suwon urngin ban'en
ngom.

Ya gur e mu sunumiy urngin ban'en,
ma gur e mu leamnag miyad sum ni yad bfos.”

5

Fare gi babyor ni kan bachiy nge fare Fak e Saf

¹ Mu gguy bangi babyor ni kan bachiy ni bay u lan e ba' ni mat'aw i pa' fa'anem nike par nga tagil'; ni l'agruw raba' ma kan yoloy, ni medlip e hang ni kan pag ngay.

² Mu gguy ba engel nib gel ni non ni ba ga' lungun ni ga'ar, "Mini' e bay rogon ni nge guchthuy e pi hang nem nge pithig e re gi babyor nem ni kan bachiy?"

³ Machane dariy be' nni pir'eg u lan e tharmiy, ara u daken e fayleng, ara bin nu ar e fayleng* nrayag rok ni nge pithig fare gi babyor ni kan bachiy, nge sap ngalan.

⁴ Mu gu yor nib gel, ya dariy be' ni kan pir'eg ni bay rogon ni nge pithig fare gi babyor ni kan bachiy, ara sap ngalan.

⁵ Me ga'ar bagayad fa pi'in pi'ilal ngog, "Dakumur yor. A mu changar! Fare Layon ni yib ko ganong rok Judah, ni fa'anem ni ba sorok ni ir owchen David e ke gel ngak e kireb nrayag ni nge guchthuy fa medlip i hang nge pithig fare gi babyor ni kan bachiy."

⁶ Ma aram mu gguy ba Fak e Saf nike sak'iy nga lukngun fa gin'en ntagil' Got nike cholngobiy fa aningeg i n'em ni yad ba fos nge fa pi'in pi'ilal. Re Fak e Saf nem e gowa ka'an li' kem'. Ma medlip e gagey ni bay u lolugen ma medlip lan mit, ni ireram fa medlip i kan rok Got nnol'oegrad nga gubin yang u fayleng.

---

* **5:3 BINNU ARE FAYLENG:** Fare fayleng ko yam' (mu guy 1:18).

⁷ Me yan fare Fak e Saf nge yan i fek fare gi babyor ni kan bachiy u ba' ni mat'aw i pa' fa'anem nike par nga but' u tagil'.

⁸ Ma fa'ani yodorom me paraw fa aningeg i n'em ni yad ba fos nge fa rliw' nge aningeg i pi'ilal nga but' u p'eowchen fare Fak e Saf. Ma ra bagayad ma bay reb e tatelin e musik u pa' ni *harp*, nge baraba' i ban'en nib gol nib sug nga bogi ban'en ni bfel' bon ni yima urfiy, ni ireram e meybil rok girdi'en Got.

⁹ Miyad yin' ba tang nib be'ech ni ga'ar:
 "I gur e bay rogom ni ngam fek fare gi babyor ni
 kan bachiy
 ngam guchthuy fapi hang riy.
 Ya nli'em nga mum', ma racha'em ni map' u ku-
 ruth e ir e mu chuw'iy
 e girdi' ngay ni ngar manged girdi'en Got,
 ni girdi' u urngin e ganong, nge thin, nge gubin mit
 e girdi', nge nam.

¹⁰ Kam ngongliyrad kar manged ba nam i prist ni
 ngu'ur pigpiggad ngak e Got rodad;
 ma bay ra gagiyeeggad u fayleng."

¹¹ Ma fa'ani kug sap bayay mu gu rung'ag laman
 e pi engel, ni yu biyu' nge yu ragag i biyu' urn-
 girad ni kar sak'iygad ni kar cholngobiyed tagil'
 fa'anem, nge fa aningeg i n'em ni yad ba fos, nge
 fapi pi'ilal,

¹² miyad tang ni ba ga' lamrad ni be lungurad:
 "Fare Fak e Saf nli' ngem' e bay rogon
 ni nge mil suwon urngin ban'en ngak, min pi'
 e fla'ab ngak, nge gonop, nge gelngin,
 min tayfan, min gilnag buguwan, minog e
 sorok ngak!"

13 Mu gu rung'ag laman urngin e tin nib fos ni sunumiy Got, ntin ni bay u tharmiy, ngu fayleng, nge tin ni bay ko bin nu ar e fayleng, ngu fithik' e day, ni urngin e tin ni sunumiy Got ni bay u gubin yang nib mu'un e fayleng ngay ni yad be tang ni be lungurad:

“En nike par nga tagil', nge fare Fak e Saf,
 e nganog e sorok ngorow, min tay farow min
 gilnag buguwrow
 ma bay ur pirew nib mil suwon urngin ban'en
 ngorow ndariy n'umngin nap'an!”

14 Ma fa aningeg i n'em ni yad ba fos e ra fulweged ni lungurad, “Amen!” Me paraw fapi pi'ilal nga but' ngar siro'gad ngak.

6

Fapi hang

1 Mu gguy fare Fak e Saf nike th'ab fa bin som'on e hang ko fa medlip i hang, mu gu rung'ag bagayad fa aningeg i n'em ni yad ba fos ni non ni bod mam'ungun lingan e dirra' ni ga'ar, “Moy!”

2 Mu gu sap mu gguy ba os nib wechwech. Ni en ni bay u daken e bay ba gat'ing u pa', ma kan te'eliyawnag. Me yan nrogon be' nma gel ko mael ni nge yan ko mael nge gel.

3 Me th'ab fare Fak e Saf e bin migid e hang; mu gu rung'ag e bin migid fa pin'em ni yad ba fos ni ga'ar, “Moy!”

4 Me yib ba os nib row, ni en ni bay u daken e kan pi' gelngin ni nge fek e mael nga daken e fayleng, ni aram e ngi i cham e girdi' ngu'ur li'ed yad ngu'ur m'ad; ma kan pi' ba saydon ngak ni ba ga'.

⁵ Me th'ab fare Fak e Saf e bin dalip e hang; mu gu rung'ag fa bin dalip fa pin'em nib fos ni ga'ar, "Moy!" Mu gu sap mu gguy ba os nib talumor, ni en ni bay u daken e ke kol ba thabthabel nga pa'.

⁶ Mu gu rung'ag ban'en ni gowa laman be' ni be yib u fithik' fa aningeg i n'em ni yad ba fos ni be ga'ar, "Salpiy nma thognag be' u reb e rran e puluwon ta'reb e quart e *wheat* ni yima ngongliy e flowa riy ara dalip e quart e *barley*. Machane dab mu kirebnag e gagep ko *olive* nge wayin!"

⁷ Me th'ab fare Fak e Saf e bin aningeg e hang; mu gu rung'ag e bin aningeg fa pin'em ni yad ba fos ni ga'ar, "Moy!"

⁸ Mu gu sap, mu gguy ba os nib ol ram'en dow. Ma en ni bay u daken e kan tunguy fithingan ni Yam', ma be lay Hades* u tomur rok nib chugur ngak, ni yow e kan tayrow ni ngrognew e thin u ta'ab guruy ko aningeg guruy e fayleng, ni ngar li'ew e girdi' riy ko saydon, nge uyongol, nge liliy, nge gamanman ni malboch ni bay u fayleng.

⁹ Me th'ab fare Fak e Saf fa bin lal e hang. Mu gguy u tan fare altar e pi'in nli'rad ngarm'ad ni bochan e ur weliyed e thin rok Got ko girdi' i yan, nri yad ba yul'yul' ko maruwel ni ur ted ni ur weliyed murung'agen Got ko girdi'.

¹⁰ Miyad tolul ni ba ga' lamrad ni be lungurad, "Somol ni Gubin ma Rayag Rok, ni gab thothup ma gab yul'yul'! Uw n'umngin nap'an mfini mpufthinnag e girdi' nu fayleng ma ga gechig nagrad ni bochan e ra thanged e fan romad?"

---

* **6:8 HADES:** Fare fayleng ko yam' (mu guy e 1:18)

¹¹ Ra bagayad min pi' reb e mad nib wechwech ngak; minog ngorad ni nga yigu ra son gad nge yan i mada' urngirad ko re matha'eg ni kan finey, ni pi'in ni ka yad be pigpig ngak Got ni ku boch i walagrad ni bay fin nli'rad ngarm'ad ni bod yad e bay ra gamneged e re matha'eg nem.

¹² Mu gguy fare Fak e Saf nike th'ab fa bin nel' e hang. Me yib ba durru' nib gel, me talumor lan mit e yal' ni bod bangi mad nib talumor ni yima ngongliy e tutuw riy, me piliyeg ram'en e pul ngari row, ni bod ram'en e racha';

¹³ me mul e t'uf u lanelang nga but', ni bod wom'ngin e *fig* ni kab yacha' ni mul u l'ugun e gek'iy ni *fig* ko ngiyal' ni rurug e nifeng nib gel.

¹⁴ Me yan lanelang nga bayang, ni gowa bangi babyor nni bichibichiy nge chuw, ma urngin e burey nge nam nib liyeg e day e nchuweg u tagil'.

¹⁵ Ma aram e pi pilung nu fayleng, nge pi'in yad be gagiyege nge pi tolang ko salthaw, nge pi'in ni bo'or ban'en rorad nge pi'in ni ba ga' lungurad, nge tin ni kabay e girdi', ni pi'in yad e sib nge pi'in ni gathi yad e sib ko girdi' e ra mithgad ngalan e yiy nge nga tan e war u daken e burey.

¹⁶ Miyad non ko burey nge war ni yad be tolul ni be lungurad, "Mmuchubu'gad nga dakenmad ngam mithaged gamad u owchen fa'anem nike par nga but' u tagil', nge damumuwo rok fare Fak e Saf!

¹⁷ Ya fare rran ni ba ga' ni ir e ngar damumuwo-gow riy e ke taw, me mini' e rayag ni nge fos riy.

7

Fa 144,000 i girdi' nu Israel

¹ Ma fa'ani mu' e biney mu gguy aningeg i engel ni yad ba sak'iy ko fa aningeg i tabhung nu fayleng, ni kar taledged fa aningeg i nifeng nu fayleng, ni bochan e nge dabki thow e nifeng u daken e fayleng, ara u daken e day, ara nga daken ba ke gek'iy.

² Mu gguy yugu reb e engel nike yib ngalang u lan e ngek nike fek fare hang rok fare Got ni be par nib fos. Me non ni ba ga' laman ngak fa aningeg i engel ni fa'ani ke pi' Got gelngirad ni ngar tagan niged e binaw nge day.

³ Me ga'ar fare engel, "Dab mu tagannag e binaw, nge day, ara gek'iy nge yan i mada' ko ngiyal' ni bay gu mu'gad i tay e pow nga peri' e pi tapigpig rok e Got rodad."

⁴ Ma aram minog ngog e matha'eg ko pi'in ni kan tay e pow rok Got nga peri'rad, ni yad ra'ay nge aningeg i ragag nge aningeg i biyu' ko urngin e ganong ko girdi' nu Israel,

⁵ ni ragag nge l'agruw i biyu' e yib ko ganong rok Judah ni kan tay fare pow ngorad; ma ragag nge l'agruw i biyu' e yib ko ganong rok Ruben; ma ragag nge l'agruw i biyu' e yib ko ganong rok Gad;

⁶ ma ragag nge l'agruw i biyu' e yib ko ganong rok Asher; ma ragag nge l'agruw i biyu' e yib ko ganong rok Naftali; ma ragag nge l'agruw i biyu' e yib ko ganong rok Manasseh;

⁷ ma ragag nge l'agruw i biyu' e yib ko ganong rok Simeon; ma ragag nge l'agruw i biyu' e yib ko ganong rok Levi; ma ragag nge l'agruw i biyu' e yib ko ganong rok Issakar;

⁸ ma ragag nge l'agruw i biyu' e yib ko ganong rok Zebulun; ma ragag nge l'agruw i biyu' e yib ko

ganong rok Josef; ma ragag nge l'agruw i biyu' e yib ko ganong rok Benjamin.

Girdi' ni mukun ni pire' ni pire'

⁹ Ma fa'ani mu' e biney mu gu sap, mu gguy e girdi' nike mu'ulung ni pire' ni pire' – ndariy be' nrayag ni nge theegrad! Nra bad u gubin e nam, nge ganong, nge gubin mit e girdi', ngu gubin e thin, ni kar sak'iygad u p'eowchen tagil' Got nge fare Fak e Saf, ni karon'ed e mad nib wechwech ni bay yuwan e fal'tir u pa'rad.

¹⁰ Miyad non ni ba ga' lamrad ni be lungurad, “Kanawo'en ma gamad thap ngak Got e yib rok e Got romad ni ir e ke par nga tagil', ma ki yib rok fare Fak e Saf!”

¹¹ Ma urngin e engel ni kar liyeged tagil' Got ni yad ba sak'iy, nge pi'in pi'ilal, nge fa aningeg i n'em ni yad ba fos nra parawgad nga but' u m'on u tagil' Got ngar ted fan Got,

¹² ni be lungurad, “Amen! Sorok, nge gilbuguwan, nge gonop, nge magaer ni ngan pining, nge tayfan, nge gelngiy nib th'abi gel, nge gagiyege e ir e bay i par rok e Got rodad ndariy n'umngin nap'an! Amen!”

¹³ Me fitheg bagayad fa pi'in pi'ilal ni ga'ar, “Mini' e pi girdi' nem ni karon'ed e mad nib wechwech, mu uw e karbad riy?”

¹⁴ Mu gu fulweg ngak ni lungug, “Da gu nang, i gur e ga manang.” Me ga'ar ngog, “Pi cha'nem e fapi girdi' ni kar thapgad ngaray u fithik' fare gafgow ni ba ga' ntay ngorad. Kar luk niked e mad rorad kar wechwech niked nga racha'en fare Fak e Saf.

¹⁵ Aram fan ni kar sak'iygad u m'on u tagil' Got ni yad be pigpig ngak ni rran nge neap' u lan e Tempel rok. Fa en ke par nga tagil' e ir e ke yororiyrad ni dabi buch ban'en rorad ni bochan e bay rorad.

¹⁶ Gathi bay ki yib e bilig ara belel ngorad bi'id; ma dab kur m'ad nga gowelngin e yal' ara gowelngin ban'en;

¹⁷ ya fare Fak e Saf ni bay u lulukngun i tagil' e ir e bay i gafaliyrad ni bod e en nma gafaliy e saf, me pow'iyrad ko fapi alublub ni bay e ran ko yafos riy; ma bay n'ag Got e lu' u owcherad."

8

Fa bin medlip e hang

¹ Ma fa'ani th'ab fare Fak e Saf e bin medlip e hang, ma daki non be' u tharmiy ni gonap'an e baley e awa.

² Mu gguy fa medlip i engel ni yad ba sak'iy u p'eowchen Got; ni medlip e rappa ni kan pi' ngorad.

³ Me yib reb e engel i sak'iy nga altar, ni bay baraba' i ban'en u pa' nib gol ni yima tay bogi n'en ni bfel' bon ngay ngan urfiy. Ni bo'or fa pin'en ni bfel' bon ni yima urfiy ni kan pi' ngak ni nge puthuy ko meybil ni i pi' urngin e girdi' rok Got me pi' u daken fare altar ni bay u m'on u tagil' Got.

⁴ Me yan e ath ko fapi n'en ni bfel' bon ni be yik' u pa' fare engel nib sak'iy u p'eowchen Got ngalang nib cheag e meybil ni i pi' e girdi' rok Got ngay.

⁵ Me fek fare engel fare raba' i n'en ni yima af fa pin'en ni bfel' bon ngay nge suguy ko nifiy nu

altar, me yin' nga daken e fayleng. Me chub e dirra', me yan lingan bogi ban'en, me matmat e uluch, me yib ba durru'.

Fapi rappa

⁶ Ma aram me fal'eg fa medlip i engel rogorad ni ngar thoyed fa medlip i rappa ni bay rorad.

⁷ Me thoy e bin som'on e engel e rappa rok. Me yib e ayis nike el nge nifyu u lang nga daken e fayleng nike ma'athuk e racha' ngay. Me yik' ta'ab guruy ko dalip guruy ko fayleng, ma ku ta'ab guruy ko dalip guruy ko gek'iy nu fayleng e yik' nge m'ay, ma urngin gaf i yuwan e pan nib galunglung e yik' nge m'ay.

⁸ Me thoy e bin migid e engel e rappa rok. Mi nin' ban'en ni bod bburey ni ba ga' ni be yik' ngalan e day. Ma ta'ab guruy ko dalip guruy ko day e ngal' ni racha',

⁹ ma ta'ab guruy ko dalip guruy u urngin ban'en nib fos u fithik' e day e yim', ma ta'ab guruy ko dalip guruy u urngin e barkow e pil.

¹⁰ Me thoy e bin dalip e engel e rappa rok. Me mul ba t'uf ni gathi ba'achig u lanelang ni be yik' ni bod mmol' me aw nga daken ta'ab guruy ko dalip guruy e lul' nge alublub ko ran.

¹¹ (Fithingan e re t'uf nem e Mooy.) Me pig reb e guruy ko dalip guruy e ran nge mooy, ma pire' e girdi' nra m'ad ni bochan e ra unumed e re ran nem, ya ke piliyeg ke mooy.

¹² Me thoy e bin aningeg e engel e rappa rok. Ma ta'ab guruy ko dalip guruy i ram'en e yal' nge pul nge t'uf e m'ay; ma ta'ab guruy ko dalip guruy ko rran e par nib talumor, ma ku errogon e neap'.

13 Mu gu sap mu gu rung'ag laman ba arche' ni *eagle* ni be changeg nib tolang ni be yog ni ba ga' laman ni be ga'ar, "Gafgow! Gafgow! Ri bayi gafgow urngin e girdi' ni be par u fayleng ko ngiyal' nra thoy fa dalip ni kabay e engel e rappa rorad!"

9

1 Me thoy fa bin lal e engel e rappa rok. Mu gguy ba t'uf nike mul u lang nga daken e fayleng ni kan pi' e kiy ko *abyss** ngak.

2 Me bing fare t'uf fare *abyss* me yib e ath u lan ngalang ni bod e ath ni yib u lan ba tafen e nifiy ni ba ga'; me talumornag e ath ni be yib u lan fare *abyss* ram'en e yal' nge lanelang.

3 Me yib e asmen'ing u fithik' fare ath nga but' nga daken e fayleng, ni kan pi' gelngirad ni bod gelngin e skorpion.

4 Ma kanog ngorad ndab ra li'ed e pan, ara gek'iy, ara yugu bmit e woldug; kemus ni girdi' e ngar gafgow niged ni pi'in ndariy fare pow ku Got u daken peri'rad.

5 Pi asmen'ing nem e dab ra li'ed e pi girdi' nem ngarm'ad, machane lal e pul ni ngar gafgow niged yad. Ma amith ni yad be gafgownag e girdi' ngay e bod gelngin e amith nra gafgow be' riy ko ngiyal' nra k'ad e skorpion fa'anem.

6 U lan e re lal i pul nem e bayi guy rogon e pi girdi' nem ni mang e yugu ra pir'eged e n'en nra rin' miyad yim', machane dab ra pir'eged; bay ra

---

* **9:1 ABYSS:** Bayang i ban'en u lan e fayleng ni aram e gin kan kalbusnag e pi kan ni kireb riy ni yad be sonnag e bin tomur e gechig rorad.

fineyed ni manga yugu ra m'ad machane bayi mil e yam'rorad.

⁷ Pi asmen'ing nem e bod ya'an e os ni kan fal'eg rogorad ni ngranod ko mael; bay bogi n'en ni bod e te'eliyaw nni ngongliy ko gol u lolugrad, ma owcherad e bod owchen e girdi'.

⁸ Ma piyan lolugrad e bod piyan lolugen e ppin, ma nguwelrad e bod nguwelen e layon.

⁹ Ma daken ngorongorrad e kan upunguy nga yungi ban'en ni bod ya'an e wasey ni yima upunguy nga daken ngorongorey, ma lingan porad e bod lingan e karrow ni pire' ni be girngiy e os i yan ko mael.

¹⁰ Bay p'ebuk'rad nge n'en ni yad be k'ad e girdi' ngay ni bod e n'en ni bay ko skorpion, ma p'ebuk'rad e ir e bay gelngin ni ngar amithniged e girdi' ngay ni lal e pul.

¹¹ Ma bay be' ni ir e pilung rorad ni be yog e n'en ni ngar rin'ed, ni ir fare engel nib milfan fare *abyss* ngak. Ni fithingan nthin ni Hebrew e Abbadon; ma fithingan nthin ni Greek e Apollyon (ni fan e re ngachal ney e "En nma Kirebnag Ban'en").

¹² Me yan i m'ay e bin som'on e gafgow; ma tomuren e biney e kabay l'agruw e gafgow nra yib.

¹³ Me thoy fa bin nel' e engel e rappa rok. Mu gu rung'ag ba lam nike yib ko fapi tabthung ko fare altar ni gol ni bay u p'ewchen Got.

¹⁴ Me yog fare lam ngak fa bin nel' e engel ni bay fare rappa rok ni ga'ar, "Mpag fa aningeg i engel ni kan m'agrad u to'oben fare lul' ni ba ga' ni Eufrates fithingan!"

¹⁵ Min pag fa aningeg i engel, ni kan fal'eg rogorad ni fan ko re awa nem, nge re rran nem, ko re

pul i n'em, nge duw ni ngar li'ed ngem' ta'ab guruy u dalip guruy ko girdi' ni gubin.

¹⁶ Minog ngog urngin e salthaw nike yan nga daken e os, ni yad l'agruw mir'ay i million.

¹⁷ Min piliyeg e changar rog ngug guy e pi os nem nge girdi' ni yad bay u daken; bay yungi wasey nike upunguy daken ngorongorrad nib row ni bod e nifiy, ma ba ra'en mak'ef ni bod e *sapphire*, ma bmaguchol ni bod e sulfur. Ma lolugen fapi os e bod lolugen e layon, ma be yib e nifiy, nge ath, nge sulfur u lan l'ugunrad.

¹⁸ Ma ba guruy ko fa dalip guruy ko girdi' e ra m'ad ko dalip i gafgow ni ba'aray ni yib: ni nifiy, nge ath, nge sulfur ni be yib u lan l'ugun fapi os nga but'.

¹⁹ Ya gelngin fapi os e bay u lan l'ugunrad, ma ku bay u p'ebuk'rad. Ma p'ebuk'rad e bod e porchoyog, ni bay lolugen ni ir e yad be maruwel ngay ngar amithniged e girdi' ngay.

²⁰ Ma tin ni magey e girdi', ni pi'in ndar m'ad ko pi gafgow ney e dar paged fapi n'en ni ur ngongliyed. Ma dar paged e meybil ni yad ma tay ngak e mo'onyan' ma ku yad ma tay ko liyos nni ngongliy ko gol, nge silber, nge wasey nib row, nge malang, nge ren, ni bogi n'en ndabiyag ni nge guy ban'en, ara rung'ag ban'en, ara yan.

²¹ Ma ku de kolngan' e pi girdi' nem ngar pi'ed keru'rad ko cham ni yad be tay ni yad be thang e pogofan, nge pig ni yad be tay, nge ngongolen e darngal, nge moro'ro' ni yad be ngongliy.

Fare engel nge fachi gi babyor ni kan bachiy

¹ Ma aram mu ku gguy reb e engel nib gel nike yib u tharmiy nga but', ni bangi manileng e mad rok, ni ba longob ba ragim nga lolugen; ma owchen e bod lan mit e yal', ma ay e bod ruw pa' i nifiy.

² Ni bay bangi babyor ni kan pithig u pa' ni immoy ni kan bachiy. Me tay e ba' ni mat'aw i ay nga daken e day, me tay e ba' ni gilay' i ay nga daken e binaw,

³ me non ni ba ga' laman ni gowa laman bogi layon nra nonod nta'ab yay. Ma fa'ani mu' ko numon me fulweg fa medlip i dirra' ta'ab yay ni ba ga' lingrad ni chub.

⁴ Ma nap'an nra nonod mu gu wan ni nggu yol. Machane mu gu rung'ag ba lam nike non u tharmiy ni ga'ar, "Mu tay nib mith e tin keyog fa medlip i dirra'; dab mu yoloy!"

⁵ Ma fare engel ni gguy nike sak'iy nga daken e day nge nga daken e binaw e yip' pa' nga tharmiy

⁶ me micheg bbugithin nga fithingan Got nma par nib fos ndariy n'umngin nap'an, ni ir e sun-umiy e tharmiy nge urngin ban'en ni bay riy, nge fayleng nge urngin ban'en ni bay riy, nge day nge urngin ban'en ni bay u fithik'. Me ga'ar fare engel, "Dab kun sowath!"

⁷ Machane ngiyal' nra thoy e bin medlip e engel e rappa rok riy, e aram e nge rin' Got e tin ni kem'ay i leamnag rok ni bod rogon ni yog ngak e pi tapigpig rok ni pi profet, mi i par nib mith."

⁸ Ma fare lam ni gu rung'ag laman ni be non u tharmiy e ki non ngog bayay ni be ga'ar, "Mman

mu fek fare gi babyor ni kan pithig ni bay u pa' fare engel nib sak'iy nga daken e day nge binaw."

⁹ Mu gu wan ngak fare engel mu gu wenig ngak nge pi' fachi gi babyor ngog ni kan bachiy. Me ga'ar ngog, "Mfek ngam longuy; ya bayi piliyeg nge mugnin u lan e gil'iggan rom, machane bayi athibthib u lan l'ugunam ni bod lamen e *honey*."

¹⁰ Mu gu fek u pa' fachi gi babyor ni kan bachiy nggu longuy, ma ba athibthib lamen u lan l'ugunag ni bod e *honey*. Ma fa'an gu mu' i ful' me pig nge mugnin u lan e gil'iggan rog.

¹¹ Ma aram min ga'ar ngog, "Thingar mu yi'ynag bayay e tin ke turguy Got ni fan ngak e girdi' ko pi nam i yan, ni gubin mit e girdi', nge thin, nge pilung."

11

Fa gali mich

¹ Ma aram mi ni pi' ba ley i fol ngog ni bod ba ley i ban'en, me lunguy ngog, "Mu sak'iy ngam foleg e Tempel rok Got nge fare altar, ma ga the'eg e pi'in yad be meybil u lan e Tempel.

² Machane dab mu foleg lan e yoror ko Tempel. Dab mu foleg, ya kan pi' ngak e pi'in ni gathi yad piyu Israel, ni yad e bay uryot'ed daken fare Binaw nib Thothup ni aningeg i ragag nge l'agruw e pul.

³ Bay gu l'oeg l'agruw ni' ni ngar weregew murung'ageg ni ka ron'ew e mad ntutuw; ma bay ra weregew e thin rok Got u lan ragag nge l'agruw mir'ay nge nel' i ragag e rran."

⁴ Gali cha'nem ni ngar weregew e thin rok Got e yow fa gal ke gek'iy ni *olive* nge fa gal magal ni bay u p'eowchen fa en ni ir e Somol nu fayleng.

⁵ Fa'anra guy be' rogon ni nge maad'ad ngorow, ma bay yib e nifiy u l'ugunrow nge li' e to'ogor rorow; ere en nra guy rogon ni nge maad'ad ngorow e ireray rogon e yam' nra tay.

⁶ Ma bay mat'awrow ni ngar ningew lanelang ni nge dabki aw e n'uw ko ngiyal' i n'en ni ba'aram ni bay ur weregew e thin rok Got riy. Ma bay mat'awrow nga gubin e alublub ni ngar pingegew nge ngal' e ran riy nracha'; ma ku bay mat'awrow ni ngar gafgow nigew e fayleng nga gubin mit e gafgow ko yu ngiyal' i n'en ni yow ra finey.

⁷ Ma nap'an ni bay ra mu'gow i wereg e thin rok Got, me yib fare gamanman ni yib u lan fare *abyss* i cham ngorow. Ma bayi gel ngorow me li'row ngar m'ow,

⁸ ma bayi par downgirow u daken e wo' ko fare binaw nib gilbuguwan, ni aram e gin nrichibiy e Somol rorow riy ko kuruth. Re ngachal nra m'ag ko re binaw nem e Sodom, ara Egypt.

⁹ Ma gubin mit e girdi' nrabad, nge tin nrabad u urngin e ganong, nge girdi' ni yib u urngin e thin nge gubin e nam e bay ur changargad nga downgirow ni dalip nge baley e rran, ma dab ni pithig e thin riy ni ngan k'eyagrow.

¹⁰ Ma girdi' nu fayleng e bay ra felfelan'gad nike yim' e gali cha'nem. Bay ra madnomgad ngar tow'ath niged yad, ni bochan e gali profet nem e ba ga' e gafgow nra tiyew ngak e girdi' nu fayleng.

¹¹ Ma fa'ani chuw dalip nge baley e rran me pi' Got athon l'ugun ngorow nma fasegey, nge yan

nga fithik' i dowrow, miyow sak'iy ngalang; ma urngin e girdi' nra guyed yow ni kar fosgow e rib gel e tamdag ni yib ngorad.

¹² Ma aram me rung'ag fa gali profet ba lam ni ba ga' ni be non ngorow u tharmiy ni be ga'ar, "Mirew ngaray ngalang!" Ma nap'an ni be yaliyrow e pi to'ogor rorow miyow yan nga lanelang u fithik' bangi manileng.

¹³ Ka chingiyal' nem me yib ba durru' nib gel; me kireb ta'ab guruy u ragag i guruy ko fare binaw, ma medlip i biyu' e girdi' e yim' ko re durru' nem. Ma tin ni magey e girdi' e ra m'ad ko marus miyad yog nrib sorok Got nu tharmiy.

¹⁴ Me m'ay e bin l'agruw e gafgow; machane mu sap! Dabki n'uw nap'an me yib e bin dalip e gafgow.

Fa bin medlip e rappa

¹⁵ Me thoy fa bin medlip e engel e rappa rok, me yan lamay ni ba ga' u lan e tharmiy ni be lunguy, "Ke yib gelngin Somol rodad nge Messiah rok ni ngar gagiyegnigew e girdi' nu fayleng, ma bayi gagiyegnag ndariy n'umngin nap'an!"

¹⁶ Ma fa rliw' nge aningeg i pi'ilal ni kar pired nga tagil'rad u p'eowchen Got e ra parawgad nga but' ngar siro'gad ngak Got,

¹⁷ ni be lungurad:

"Somol ni Got ni Gubin ma Rayag Rok, ni ir e en ni bay e chiney nge en ni ki immoy!

Gamad be pining e magaer ngom ni fan e kam maruwel nga gelngim nib gel ni kam tabab ko gagiyeg!

¹⁸ Pi nam e kari gel e damumuw rorad,

ya ke taw nga nap'an ni nge taw e damumu
rom,
nge nga nap'an ni ngam pufthinnag e pi'in ni
karm'ad;
nge nga nap'an e ngiyal' ni ngam pi' puluwon e
tapigpig rom ni fapi profet,
nge urngin e tirom e girdi', ni pi'in yad ba
tolang nge pi'in yad ba sobut',
ni urngin e pi'in ni bay madgum u wun'rad.
Ke taw nga nap'an ni ngan kirebnag e pi'in ni kar
kireb niged e fayleng!"

¹⁹ Me mab e Tempel rok Got u tharmiy, ma fare
Kahol ko M'ag rok Got e ni guy u lan e Tempel rok.
Me matmat e uluch, me yan lingan bogi n'en, ma
be chub e dirra', me yib ba durru', me mul e ayis
ni gagang' yang u lang nga but' ni bod e n'uw.

12

Fare pin nge fare dragon

¹ Ma aram me m'ug reb e pow ni ba ga' u lan e
tharmiy, ni be' ni bpin, ni mad rok e yal' ma ba' e
pul u tan e rifrif u ay, ma ke te'eliyaw nga ragag
nge l'agruw i t'uf.

² Ni be n'en ni nge gargel, mi i yor ni ba ga' laman
ni bochan e amith nge gafgow nma yib ngak e
gargel.

³ Miki m'ug reb e pow u tharmiy, ni ba dragon
nri ba ga' nib rowrow ni medlip lolugen ma ra-
gag e gagey rok, nra reb i lolugen ma bay reb e
te'eliyaw riy.

⁴ Me girngiy ba guruy u dalip e guruy ko t'uf u
lanelang nga p'ebuk' nge yin' nga daken e fayleng.

Me sak'iy ngam'on rok fare pin, ni bochan e nga yigi gargel fare pin me longuy fak.

⁵ Ma aram me gargeleg fare pin bochi pagel, ni ba ley i wasey e bayi gagiyegnag urngin e pi nam ngay. Machane min leag fare tir ngan fek ngak Got nga tagil' Got.

⁶ Me mil fare pin nga daken e ted ko gin ke fal'eg Got rogon ni nge par riy; ni aram e gin ni bay ni ayuweg riy ni ragag nge l'agruw mir'ay nge nel' i ragag e rran.

⁷ Ma aram mi ni mael u tharmiy! Me cham Maikal nge tirok' e engel ngak fare *dragon*, me cham fare *dragon* nge tirok' e engel ngorad;

⁸ machane me me'waer fare *dragon*, ma da ni pag fare *dragon* nge tirok' e engel ni ngar pired u tharmiy.

⁹ Mi nin' fare *dragon* nri ba ga' nga wuru' e tharmiy! I ir fare porchoyog nike kakrom, ni kan tunguy fithingan ni Mo'onyan', ara Satan, ni ir fa'anem ni bannag e girdi' nu fayleng ni polo'. Mi nin' u lang nga daken e fayleng, nib mu'un urngin e pi engel rok ngak.

¹⁰ Mu gu rung'ag ba lam ni ba ga' u lan e tharmiy ni be ga'ar, "Ke taw ngal'an ni nge thapeg Got e girdi' ngak! Chiney e ke dag Got gelngin ni ir e Pilung! Chiney e ke dag e Messiah rok gelngin! Ya fa'anem nma egnag pi walagdad nma yib i sak'iy nga p'eowchen Got ngi i thibthibnagrad ni rran nge neap' e ka nin' nga wuru' e tharmiy.

¹¹ Ke gel pi walagdad ngak u daken racha'en fare Fak e Saf, ngu daken e thin nib riyul' ni ur weregged; ma bm'agan'rad ngay ni ngar paged fan e pogofan rorad ngarm'ad.

¹² Ere mu felfelan'gad e pi tharmiy, ni gimed urngin e pi'in ni gimed be par u wur! Machane ri bayi gafgow e fayleng nge day! Ya ke yib fare Mo'onyan' ngomed ni kari damumu, ya manang ndaki n'uw nap'an ni nge par."

¹³ Ma fa'ani nang fare dragon ni ka nin' u lang nga daken e fayleng, ma aram me lek fare pin ni fa'ani gargelnag fachi pagel.

¹⁴ Ma fare pin e kan pi' pon ni l'agruw raba' ni bod pon ba arche' ni *eagle* ni ba ga' ni bochan e nge yag ni changeg nge yan ko gin ntafen u daken e ted, ko gin ni bay ni ayuweg riy ndalip e duw nge baley, ndabiyag ni nge yib fare porchoyog i cham ngak.

¹⁵ Ma aram me pag fare porchoyog e ran u l'ugun nge yib nga but' ni gowa ba lul' ni be lek fare pin, ni bochan e nge un fare pin ko fare lul' nge fek.

¹⁶ Machane me ayuweg e but' fare pin; yi fal e but' l'ugun nge ful' fapi ran ni keb u l'ugun fare *dragon*.

¹⁷ Me ri damumu fare *dragon* ngak fare pin, ma aram me yan ni nge cham ngak e pi'in yad bay ni owchen fare pin, ni urngin e pi'in yad be fol ko pi motochiyel rok Got ma yad ba yul'yul' ko fare thin nib riyul' ni yib i yog Jesus ngan nang.

¹⁸ Me sak'iy fare *dragon* nga dap'e l'ay.

13

Fa gal gamanman

¹ Ma aram mu gguy ba gamanman nike yib u fithik' e day ngalang, ni ragag e gagey rok ma

medlip lolugen, nra reb e gagey rok ma bay ba kiy i te'eliyaw riy, ma ra reb e pi lolugen nem ma kan yoloy ba ngachal nib kireb ngay nib togopluw ngak Got.

² Re gamanman nem ni gguy e bod ya'an ba gamanman ni leopard, ni bay ay ni bod ay e gamanman ni bear, nge l'ugun ni bod l'ugun e layon. Me pi' fare *dragon* gelngin ngak fare gamanman, nge tagil', nge mat'awun ni ba ga' lungun u puluwon e girdi'.

³ Bay reb i lolugen fare gamanman ni gowa ka'an li' kem', machane maad'ad ni tay e ke fos. Ma girdi' nu fayleng ni urngin e ra gin gad ngak miyad lek fare gamanman.

⁴ Urngin e girdi' ni ur ted fan ma yad be meybil ngak fare *dragon*, ya ke pi' gelngin ngak fare gamanman. Ma ku yad be tayfan ma yad be meybil ngak fare gamanman ni be lungurad, "Mini' e ta'reb rogon ngak e re gamanman nem? Mini' e rayag rok ni nge cham ngak?"

⁵ Re gamanman nem e kan pag ni ngi i yog e thin nrib th'abi kireb, ni ba uf ngay ma ba togopluw ngak Got, ma ku errogon ni kan pag ni nge par nge yog e thin ni aningeg i ragag nge l'agruw e pul.

⁶ Me tabab i darifannag Got, nge fithingan Got, nge gin ni be par Got riy, nib mu'un urngin e pi'in yad be par u tharmiy ngay.

⁷ Mi ni pag ni nge cham ngak e girdi' rok Got me gel ngorad, mi ni pi' mat'awun ni nge ga' lungun u puluwon urngin e ganong nge gubin mit e girdi', nge gubin e thin nge nam.

⁸ Ma urngin e girdi' ni yad be par u daken e

fayleng ni bay ra siro'gad ngak ma yad be meybil ngak, ni aram e gubin e girdi' ndawor ni yoloy fithingrad ko ngiyal' ndawori sum e fayleng riy ngalan fare babyoren e pi'in ni kar fogsad, ni fare babyor nib mil suwon ngak fare Fak e Saf ni fa'an nli' ngem'.

⁹ "Ere mu telmed ni fa'anra bay telmed ni ngam rung'aged ban'en ngay!

¹⁰ En ni kan finey ni ngan kol e ri bay ni kol; ma en ni kan finey ni ngan li' ko saydon ngem' e bmuduwgil ni bay nli' ko saydon ngem'. Ireray e ngiyal' ni nge k'adan' me pagan' girdi'en Got ngak Got."

¹¹ Ma aram mu gguy reb e gamanman nike yib ngalang u fithik' e but', ni bay e gagey rok nl'agruw ni bod e gagey rok ba pifak e saf, ma be non ni bod ba *dragon*.

¹² Me maruwel nga mat'awun fa bin som'on e gamanman ni ba ga' lungun u puluwon e girdi' u p'eowchen e bin som'on e gamanman. Me gelnag e thin rok ngak e girdi' ni yad be par u fayleng ni ngar ted fan ma yad be meybil ngak fa bin som'on e gamanman, ni ir e ke fos fa gi maad'ad u dow ni susun e ra yim' riy!

¹³ Ma biney e gamanman ni ir e bin migid e ba ga' bogi maang'ang ni i ngongliiy; i muruwliy e nifiy nge mul u lanelang nga daken e fayleng u p'eowchen urngin e girdi'.

¹⁴ Me bannag urngin e girdi' ni yad be par u daken e fayleng ni bochan fapi maang'ang nni pag ni nge ngongliiy u p'eowchen fa bin som'on e gamanman. Me yog fare gamanman ngak urngin e girdi' nu fayleng ni ngar ngongliyed ba

liyos ni ngan tayfan fare gamanman ni fa'an nni maad'adnag ko saydon, machane de yim'.

¹⁵ Ma fa bin migid e gamanman e ni pag ni nge pag athon l'ugun ni bay e yafos riy nga fithik' fare liyos ni kan ngongliy ni ya'an fa bin som'on e gamanman, me yog ni nge non fare liyos ma rayag ni nge gagiyeg ngan li' ngem' urngin e pi'in ndab ra ted fan ma dab ra meybilgad ngak.

¹⁶ Me gelnag fare gamanman ir ngak urngin e girdi' ni pi'in yad ba sobut' nge pi'in yad ba tolang, nge pi'in ni bo'or ban'en rorad nge pi'in yad ba gafgow, nge pi'in yad e sib nge pi'in ni gathi yad e sib ni ngan tay ba pow nga daken e rifrif u ba' ni mat'aw i pa'rad nge nga daken peri'rad,

¹⁷ ni dariy be' nrayag ni nge chuwi'y ban'en fe pi' ban'en nchuway' ni fa'anra dariy e re pow ney rok, ni aram e fithingan fare gamanman ara re matha'eg nike yan nga luwan fithingan.

¹⁸ Ren'ey e ngan gonopiy. Ya en ni ba llowan' e rayag ni nge pir'eg fan fare namba rok fare gamanman, ya re namba nem e ke yan nga luwan fithingan be' nib mo'on. Namba rok e nel' mir'ay nge nel' i ragag nge nel'.

14

Tang rok e pi'in ni kan biyuliyrad

¹ Me ere fa'an gu sap ma bay fare Fak e Saf nib sak'iy nga daken e burey ni Zion; ni yad ra'ay nge aningeg i ragag nge aningeg i biyu' e girdi' ni bay fithingan rorad nge fithingan e Chitamngin ni kan yoloy nga peri'rad.

² Mu gu rung'ag ba lam ni yib u tharmiy, ni gowa lingan ba lul' ni ba ga' ni be yan i map' e ran riy u taban bangi war nib tolang ngalan e yibu', ni gowa lingan ba dirra' ni ba ga'. Re lam nem ni gu rung'ag e gowa laman e musik ni tay e pi'in yad be chubeg e *harp* rorad,

³ ni kar sak'iygad ni yad ba sap nga tagil' Got nge ngak fa aningeg i n'em ni yad ba fos nge pi'in pi'ilal, miyad yin' ba tang nib be'ech ndariy be' nra mit ngak ya kemus ni fare ra'ay nge aningeg i ragag nge aningeg i biyu' i girdi' ni kan biyuliyrad u fayleng e ke mit ngorad.

⁴ Yad fapi pumo'on nra ted yad ni yad bmachal-bog ndar pired e ppin ma dar uned ko mabgol. Demturug e gin ni be yan fare Fak e Saf ngay ma yad be un ngak; ya kan biyuliyrad u fithik' e tin ni kabay e girdi' nu fayleng ma yad e tin som'on e girdi' nni pi'rad ngak Got nge ngak fare Fak e Saf.

⁵ Dawor ra lifithed l'ugunrad bi'id; ma dariy e kireb rorad.

Fa dalip i engel

⁶ Mu gguy yugu reb e engel ni be changeg nib tolang u fithik' e nifeng, ni bay rok e thin ni dabi math bi'id, ni Thin Ni Bfel' ni nge weliy ngak e girdi' nu fayleng, ni urngin e pi nam, nge ganong nge thin nge gubin mit e girdi'.

⁷ Me ga'ar ni ba ga' laman: "Nge yib madgun Got ngomed, mi gimed tayfan nga feni sorok! Ya ke taw nga nap'an ni nge pufthinnag e girdi'. Ere mu siro'gad mi gimed meybil u p'eowchen Got ni ir e sunumiy e tharmiy, nge but', nge day, nge pi alublub!"

⁸ Me lek e bin migid e engel tomuren fa bin som'on ni be ga'ar, "Ke waer! Fare binaw nu Babylon nib gilbuguwan e ke waer! Ke pi' e wayin rok ngak girdi'en e pi nam ni urngin, ke pi' ngorad kar unumed, ni fare wayin rok nib gel, ni wayin ko darngal rok!"

⁹ Me lek e bin dalip e engel tomuren fa gal ni m'on e engel, ni be non ni ba ga' laman ni be ga'ar, "En nra tayfan me meybil ngak fare gamanman nge ya'an ni kan ngongliy nliyos me thapeg fare pow nga daken peri' ara nga daken e ririf u pa',

¹⁰ e ir e ra unum e wayin rok Got, ni wayin ko damumuw rok, nike pu'og ngalan e kap ko damumuw rok ke yan i mus nga gelngin! Urngin e girdi' ni ra rin' e ren'ey e yira gafgow nagrad u fithik' e nify nge sulfur u p'eowchen fapi engel nib thothup nge fare Fak e Saf.

¹¹ Ma ath ko fare nify ni be gafgow nagrad e bay i yan ngalang ndariy n'umngin nap'an; ni dabi yodor bochu'uw e gafgow riy ni rran ara neap' u puluwon e pi'in ni ur ted fan ma yad be meybil ngak fare gamanman nge ya'an ni kan ngongliy nliyos, ni pi'in ntay ngorad fare pow ni fithingan fare gamanman."

¹² Bochan e ren'ey ma aram fan ni nge k'adan' e girdi' rok Got, ni pi'in yad be fol ko tin keyog Got ma yad ba yul'yul' ngak Jesus.

¹³ Mu gu rung'ag ba lam nike yib u tharmiy ni be ga'ar, "Mu yoloy e bin ba'aray: Ra felfelan' e pi yam' ni bay ur m'ad e chiney i yan ngaram nib mich Kristus u wun'rad!" Me fulweg fare Kan Nthothup ni ga'ar, "Ri errogon. Ya yad ra felfelan'

ko matal nra yib ngorad ko maruwel nib gel nra ted; ya bay ra feked wenegan e pigpig ni ur ted ngak Somol nge un ngorad.”

Ngiyal' ni ngan t'ar wom'ngin e woldug u fayleng

¹⁴ Mu gu sap mu gguy bangi manileng nib wechwech, nike par be' nga daken ni bod ya'an be' nib mo'on, ni bay e te'eliyaw u lolugen nib gol ma bay bangi kama u pa' nib m'uth.

¹⁵ Me yan reb e engel nga wuru' e Tempel me tolul ni ba ga' laman ngak fa'anem nike par nga daken fa gi manileng ni be ga'ar, “Kama rom e ngam t'ar wom'ngin e woldug ngay, ya ke taw nga nap'an ni ngan t'ar wom'ngin e woldug u fayleng!”

¹⁶ Ma fa'anem nike par nga daken e manileng e toy e kama rok nga daken e fayleng, me t'ar wom'ngin e woldug nu fayleng.

¹⁷ Ma aram mu ku gguy yugu reb e engel nike yib nga wuru' e Tempel u tharmiy, ni ku bay bayang e kama nib m'uth u pa'.

¹⁸ Miki yib yugu reb e engel u altar, ni ir e bmil fan fare nify ngak. Me non ni ba ga' laman ngak fare engel ni bay fare gi kama nib m'uth u pa' ni ga'ar, “Kama rom e ngam t'ar wom'ngin e woldug ngay ni *grape* nu fayleng, ya wom'ngin ni *grape* e ke lol!”

¹⁹ Ma aram me toy fare engel e kama rok nga daken e fayleng me th'ab e *grape* nge chuw ko kenggin, me yin' ngalan fare n'en nma uduy e *grape*, ni aram e damumuw rok Got nib gel.

²⁰ Ma fapi *grape* e yibe uduy u lan e n'en ni yima uduy e *grape* riy ni bay u wuru' fare binaw, me yib e racha' u lan fare n'en ni yima uduy e *grape* riy

nga but' nlul' ni l'agruw mir'ay e mayel n'umngin
ma gonap'an lal e fit tom'arngin.

15

Fapi engel ni bay e tin tomur e gafgow rorad

¹ Ma aram mu gguy yugu reb e pow u tharmiy
ni ba ga' ni gu gin ngay, ni medlip i engel ni
bay medlip i gafgow rorad. Ireray e tin tomur e
gafgow, ya yad e tomur ni ngar daged e damumuw
rok Got.

² Ma aram mu gguy ban'en ni gowa bangi day
nni ngongliy ko thirek ni kan athkuy ko nifiy; ma
aram mu ku gguy e pi'in ni kar gelgad ko fare
gamanman nge fare liyos ni ya'an nni ngongliy,
nge ngak fa'anem nni pi' fithingan nib namba; ni
kar sak'iygad u to'oben fare gi day ni thirek, ni bay
talin e musik u pa'rad ni *harp* nike pi' Got ngorad,

³ ni yad be yin' fare tang rok Moses, ni ir fare
tapigpig rok Got, nge fare tang rok fare Fak e Saf,
ni ga'ar:

“Somol ni Got, ni Gubin ma Rayag Rok,

rib sorom ngarogon feni fel' e ngongol rom!

Me gur e Pilung rok gubin e nam,

rib mat'aw ma ba riyul' e tirom e kanawo'!

⁴ Somol, i mini' e dabi yib madgum ngak?

Mini' e en nra siyeg ni nge dabi weliy mu-
rung'agem nib sorom?

Ya kemus ni go' gur e gab thothup.

Ya urngin e nam ni bay rabad

ngar ted fam miyad siro' ngom u p'eowchem,
ya ngongol rom nib mat'aw e urngin e girdi'
ni kar guyed.”

⁵ Ma nap'an ni mu' e biney mu gguy fare Tempel nu tharmiy nike mab, ni bay fare tent u lan nma par Got riy.

⁶ Ma fa medlip i engel ni bay fa medlip i gafgow rorad e rabad u lan fare Tempel nga wuru'; ni ka ron'ed e mad nib klin ma ba wechwech, ma bay e le'ed nib gol ni kan m'ag nga daken ngorongorrad.

⁷ Me pi' bagayad fa aningeg i n'em ni yad ba fos, ngak fa medlip i engel, medlip raba' i ban'en nib gol nike sug ko damumuw rok Got, ni fa'anem ni ir e be par nib fos ndariy n'umngin nap'an.

⁸ Ma fare Tempel e ke sug ko ath ni yib u ram'en nge gelngin Got, ma dariy be' nrayag ni nge yan ngalan fare Tempel nge yan i mada' ko ngiyal' ni ba'aram nra yan i m'ay fa medlip i gafgow nike fek fa medlip i engel i yib nga fayleng.

16

Fayu raba' i plet ni bay e damumuw rok Got riy

¹ Ma aram mu gu rung'ag ba lam ni ba ga' ni be non u lan fare Tempel ngak fa medlip i engel ni be ga'ar, "Mmarod mpu'oged fa medlip raba' i plet ni bay e damumuw rok Got riy nga daken e fayleng!"

² Me yan e bin m'on e engel nge yan i pu'og e ba' rok e plet nga daken e fayleng. Me for e malad nrib tagan ma ba gel e amith riy u downgin e pi'in ni bay e pow ko fare gamanman u dowrad, nge pi'in ni ur ted fan ma yad be meybil ko fare liyos nni ngongliy ni ya'an.

³ Me pu'og e bin migid e engel e ba' rok e plet nga daken e day. Me pig e day nge ngal' ni bod racha'en

be' ni kem', ma urngin e tin nib fos ban'en ni bay u fithik' e day me yim'.

⁴ Me pu'og fa bin dalip e engel e ba' rok e plet nga daken e lul' nge alublub, me ngal' ni racha'.

⁵ Mu gu rung'ag fare engel ni ir e bmil fan e ran ngak ni ga'ar, "Gab mat'aw ko pi gechig ney ni kam pi', i gur e En ni Gab Thothup, ni gur e ga bay e chiney me gur e um moy!

⁶ Kar pu'oged racha'en e girdi' rok Got nge racha'en e pi profet, me ere kam pi' e racha' ni ngar unumed. Ya ke yag ngorad puluwon e ngongol rorad!"

⁷ Mu gu rung'ag ba lam ni yib u altar ni be ga'ar, "Somol ni Got, ni Gubin ma Rayag Rok! Rib riyul' ma rib mat'aw e gechig ni kam pi'!"

⁸ Me pu'og fa bin aningeg e engel e ba' rok e plet nga daken e yal' ni kan tay ni nge urfiy e girdi' nga gowelngin.

⁹ Me yik' e girdi' nga gowelngin nib gel, miyad yog e thin nib kireb nib togopluw nga fithingan Got, ni ir e be tay murung'agen e pi gafgow ney; machane dar pi'ed keru'rad ko denen ni yad be rin' ngrogned e sorok ngak Got.

¹⁰ Me pu'og fa bin lal e engel e ba' rok e plet nga daken tagil' fare gamanman. Me aw e lumor u daken fa gin nsuwon fare gamanman, me k'ad e girdi' bolowthrad ni bochan e amith,

¹¹ miyad yog e thin nib kireb nib togopluw ngak Got nu tharmiy ni bochan e amith ni yad be tay nge malad nike for u dowrad. Machane dar paged pangirad nib kireb.

12 Me pu'og fa bin nel' e engel e ba' rok e plet nga daken fare lul' ni ba ga' ni Eufrates fithingan. Me mlik' fare lul' nge mang kanawo' ngak e pi pilung ni ngarbad u lan e ngek.

13 Ma aram mu gguy dalip e mo'onyan' ni bod ya'an e kayru, ni karbad nga but' u lan l'ugun fare *dragon*, ngu lan l'ugun fare gamanman, ngu lan l'ugun fare profet ni yugu ban'en.

14 Yad e kan ni mo'onyan' ni yad ma ngongliy e maang'ang. Dalip i kan ney e ka ranod ngak e pi pilung u fayleng ni polo' ni ngar kunuyed yad nga ta'bang ni fan ko mael ni fan ko fare rran ni ba ga' fan, ni Rran rok Got ni Gubin ma Rayag Rok.

15 "Mmotoyil! Bay gub ni bod ba moro'ro'! Ra felfelan' e en nike par ni be od ni be ayuweg e mad rok, ni bochan e nge dab i yan ndariy e mad u daken ngi i tamra' u fithik' e girdi'!"

16 Me kunuy fapi mo'onyan' e pi pilung nga ta'bang ngabang ni kanog yu Armaggedon ngay ni thin ni Hebrew.

17 Me pu'og fa bin medlip e engel e ba' rok e plet nga fithik' e nifeng. Me yib ba lam ni ba ga' u tagil' Got u lan e Tempel ni be ga'ar, "Ke m'ay!"

18 Me matmat e uluch, me yan lingan bogi ban'en, ma be chub e dirra', me yib ba durru' nrrib gel. Dawori yib e durru' ni bod e biney ni ka nap'an e ngiyal' nsunumiy e girdi' riy; ni ireray e bin th'abi gel e durru' u fithik' urngin e durru'!

19 Ma fare binaw nib gilbuguwan e pil nge dalip yang, ma urngin e pi binaw ni bay u daken urngin e nam e yigo'o kireb. Me yib e binaw nu Babylon nib gilbuguwan ngan' Got, me pi' Got e wayin nu

kap rok ngak nge unum ni wayin ko damumuw rok nib gel.

²⁰ Ma urngin e pi nam nib liyeg e day e m'ay ngabang, ma urngin e burey ni yan ngabang.

²¹ Me mul e ayis ni gagang' yang u lang nga but' ni bod e n'uw, nra bayang ma bay tomalngin nib man ra'ay e pawn, ni be mul u lang nga daken e girdi'. Me yog e girdi' e tin nib kireb nib togopluw ngak Got ni bochan e re gafgow nem nike yib ko ayis ni be mul ni bod e n'uw, ya reb e gafgow nri ba ga'.

17

Fare pin nib gilbuguwan nma chuway' ngak

¹ Me yib bagayad fa medlip i engel ni bay baraba' fa medlip i plet rok ngog me ga'ar, "Moy, nggu dag ngom rogon ni ngan gechignag fare pin nib gilbuguwan ko kireb ni be ngongliy ni be chuway' ngak, ni fare binaw nib gilbuguwan ni kan toy u to'oben e lul' ni bo'or.

² Fapi pilung nu fayleng e kar cheaggad ko fare pin nib gilbuguwan nma chuway' ngak yad be ngongliy e ngongol ko darngal, ma girdi' nu fayleng e kar balyanggad ni bochan e kar unumed e wayin ko darngal rok."

³ Me ying fare Kan Nthothup ngog, me fekeg fare engel nga daken bangi ted. Mu gguy be' ni bpin u rom nike par nga daken ba gamanman nib row ni bay e ngachal nib kireb nib togopluw ngak Got ni kan yoloy nga daken downgin ni gubin yang; ma re gamanman nem e medlip lolugen ni bay ma ragag e gagey rok.

⁴ Ma re pin nem e ke yin' e mad nib ra'en *purple* nge *scarlet* ni bmit e row, ma kan nunuwnag ko gol, nge nochi malang nib tolang puluwon, nge churuwo' ni yib u l'ugun e yar. Ma bay ba kap nib gol u pa' nike kol, nib sug ko tin ni puwlag nge tin nib golong ban'en, ni aram wenegan e darngal rok.

⁵ Ma kan yoloy ba ngachal nga daken peri' ni bay fan nib mith ni ga'ar: "Fare Babylon nib Gilbuguwan, ni ir e chitiningin urngin e ppin ni yad ma chuway' ngorad nge urngin e kireb nu fayleng."

⁶ Mu gguy fare pin nike chingnag nga racha'en pi girdi'en Got, nge racha'en e pi'in nli'rad ngarm'ad ni bochan e ur pired ni yad ba yul'yul' ngak Jesus.

Ma fa'an gguy e re pin nem me ri gu gin ngak.

⁷ Me fitheg fare engel ni ga'ar, "Mang ni kam gin? Bay gog ngom e n'en nib mith ni ir e be yip' fan e re pin nem nge re gamanman nem nike af e re pin nem nga daken, ni fare gamanman ni medlip lolugen ma ragag e gagey rok.

⁸ Re gamanman nem ni kam guy e immoy ba ngiyal' nib fos, machane dakir par e chiney nib fos; ma ke chugur ni nge yib ngalang u lan fare *abyss* me yan ngan kirebnag. Ma fapi girdi' ni yad be par u fayleng nda ni yoloy fithingrad ko ngiyal' ndawori sum e fayleng riy, ngalan babyoren e pi'in ni kar fosgad e yad gubin ni bay ra gin gad ko ngiyal' ni bay ra guyed e re gamanman nem! Ya immoy ba ngiyal' nib fos, machane me yim', ma bay ki m'ug bayay.

⁹ "Ren'ey e ngan gonopiy ngan nang fan. Fa

medlip i lolugen e ireray fa medlip i burey, ni fapi burey nike par fare pin nga daken; ni ku yad medlip i pilung:

¹⁰ ni lal i yad e ke me'waer, ma bagayad e ka be gagiyeg, ma bagayad e dawori yib; mra yib ma bayi par nib goch nap'an.

¹¹ Ma fare gamanman ni immoy ba ngiyal' nib fos machane ke yim', e ir e bin meruk e pilung ni ir bagayad fa medlip nem nsom'on me yan ni ngan li' ngem'.

¹² "Ma fa ragag i gagey ni kam guy e ragag i pilung ndawor ra tababgad ko gagiyeg, bay ni pi' mat'awrad ngar cheaggad ngak fare gamanman ngar gagiyeggad nrogon e pilung u lan ta'reb e awa.

¹³ Ragag i pilung nem e ba ta'reban'rad ni yad gubin, ma bay ra pi'ed gelngirad nge mat'awrad ngak fare gamanman.

¹⁴ Bay ra chamgad ngak fare Fak e Saf; machane fare Fak e Saf nge pi'in ke piningrad nike mel'egrad, ni pi'in yad ba yul'yul' ma yad be un ngak e bay ra gelgad ngorad, ya ir e Somol ko pi somol nge Pilung ko pi pilung."

¹⁵ Miki ga'ar fare engel ngog, "Fa yungi ran ni kam guy nike par fare pin u to'oben nga but' e aram e gubin mit e girdi', nge yu ulung i girdi' ni pire', nge girdi' ni yib ko pi nam, nge gubin e thin.

¹⁶ Ma fa ragag i gagey ni kam guy nge fare gamanman e bay ra fanenikayed fare pin nma chuway' ngak; bay ra feked urngin ban'en rok miyad pag ndakuriy e mad u daken; ma bay ra longuyed e ufin u downgin miyad li' ko nify ngem'.

¹⁷ Ya ke tay Got ngalan gum'ircha'rad ni ngar ngongliyed e tin be finey, ni nge ta'reban'rad ngar pi'ed gelngirad ngak fare gamanman, ni nge yib gelngin nge gagiyeg nge yan i mada' ko ngiyal' nra yib i m'ug nike riyul' e thin rok Got.

¹⁸ "Fare pin ni kam guy e ireram fare binaw nib gilbuguwan ni ir e be gagiyegnag e pi pilung nu fayleng."

18

Babylon ni waer

¹ Ma fa'ani mu' e biney mu gguy yugu reb e engel ni be yib u tharmiy nga but'; ni bay mat'awun ni ba ga' ni kan pi' ngak, ma ram'en e gal' daken e fayleng ni polo'.

² Me non ni ba ga' laman ni ga'ar, "Ke waer! Fare Babylon nib gilbuguwan e ke waer! Chiney e kemang tafen e mo'onyan' nge pi kan nib tagan; urngin mit e arche' nib golong nge pi arche' ni fanenikay ni be par u lan yu Babylon.

³ Ya ke pi' e wayin rok ngak urngin e girdi' ko pi nam kar unumed, ni fare wayin ko darngal rok nib gel. Pi pilung nu fayleng e kar uned ngak kar ngongliyed e ngongol ko darngal. Ma girdi'en e tafolchuway' e yo'or salpiyrad ko darngal rok ndabiyag ni nge gafaliy ir riy."

⁴ Ma aram mu gu rung'ag yugu reb e lam nike yib u tharmiy ni be ga'ar:

"Mired pi girdi'eg ngam chuwgad rok! Mired ngam chuwgad rok!

Ya thingar dab mu uned ko denen ni be ngongliy,

ya thingar dab mu uned ko gechig ni bay nta'
ngak!

⁵ Ya denen rok e ke yan ke tun ko tharmiy,
ma dawori pag Got talin e ngongol rok nib
kireb.

⁶ Mu rin'ed ngak ni bod nike rin' ngomed,
mu gechigniged ni l'agruw yay u gelngin e
n'en ke rin' ngomed.

Mu suguyed e kap rok ko n'en ni yima unum
nl'agruw yay ni kab gel
ko n'en nike ngongliy rogon ni ngam unumed.

⁷ Mu gafgow niged mi gimed kirebnag laniyan'
ni bod gelngin buguwan nge fel' rogon nike
pag rogon ni i tay.

Ya yugu be ga'ar u laniyan',

'Kug par ni kug pilung!,
ni gathi gag be' nike yim' figirngig,
dariy e chirofen nra kireban'ug!'

⁸ Urngin e gafgow ma bayi yib ngak u lan ta'reb e
rran ni bochan e ren'ey,
ni aram e liliy, nge kireban', nge uyongol;

ma bay ni urfiy ko nifiy,
yi Somol ni Got, ni ir e ke turguy e gechig rok
e ir e ba th'abi gel gelngin."

⁹ Pi pilung nu fayleng ni kar uned ngak i
ngongliy e ngongol ko darngal nge ar'ar ko darn-
gal e bay ra dololoy'gad miyad yor ni bochan fare
binaw ko ngiyal' ni yad ra guy e ath rok ni aram e
be yik'.

¹⁰ Bay ra sak'iygad u orel rok, ni bochan e yad
be tamdag ko re gafgow nem nike yib ngak, me
lungurad, "Kari gafgow i gafgow e re binaw ney

nu Babylon nib gilbuguwan ma ba gel! Ri ta'reb e awa ma ka ni mu' i gechig nigem!"

¹¹ Ma girdi'en e tafolchuway' nu fayleng e ku ri yor niked miyad dololoy'nag, ni bochan e dakuriy be' ni ka be chuw'iy e chugum rorad;

¹² dakuriy be' ni be chuw'iy e gol rorad, nge silber rorad, nge gubin mit e malang nib tolang puluwon ni bay rorad, nge churuwo' nu l'ugun e yar; nge chugum rorad ni mad nib wechwech, nge mad nib ra'en *purple*, nge mad ni *silk*, nge mad nib ra'en *scarlet* ni bmit e row; nge urngin mit e ren nib mo'maw' ni ngan pir'eg, nge urngin mit ban'en nni ngongliy u nguwelen e elefant nge tin nni ngongliy ko ren nib tolang puluwon, nge tin nni ngongliy ko wasey ni *bronze*, nge wasey, nge malang ni marble;

¹³ nge *cinnamon*, nge florida, nge *incense*, nge *myrrh*, nge *frankincense*, nge wayin nge gapgep, nge flowa ni dawor ni lith nge *wheat* ni yima ngongliy e flowa riy, nge garbaw nge saf, nge os nge karrow, nge sib, nge mus ko pogofan rok e girdi'.

¹⁴ Me ga'ar e pi'in nma folchuway' ngak, "Urngin e pin'en ni bfel' ni umum' ni bochan ni nge yag ngom e ke yan nga bayang, ma urngin e fla'ab rom nge rama'em ni be galgal e dakuriy, ndab kum pir'eg bayay!"

¹⁵ Ma pi'in tafolchuway' nga ban'en, ni yo'or e win rorad ko chuway' ni ur ted u lan e re binaw nem, e bay ra sak'iygad u orel rok ya kar tamdag-gad ko gafgow nike tay. Ma bay ra yorgad miyad dololoy',

16 me lungurad, “Kari gafgow i gafgow fare binaw nib gilbuguwan! I par nma yin’ e mad nib wechwech nge mad nib ra’en *purple* nge mad nib ra’en *scarlet* ni bmit e row, ma be upunguy ir ko tin ni bfel’ ya’an ban’en nni ngongliy ko gol, nge nochi malang nib tolang puluwon, nge churuwo’ nu l’ugun e yar!

17 Ma urngin e pi fel’ rogon rok nem e ke mul u pa’ u lan ta’reb e awa!”

Urngin e gabitey ko barkow nge girdi’en e milekag ni yad bay u barkow, nge sala nu barkow nge urngin e tin ni kabay e girdi’ nma yag e salpiy ngorad ko maruwel ni yad ma tay u barkow e ra sak’iygad u orel rok,

18 ngu’ur tolulgad ma yad be guy e ath rok ni be yik’ ma be lungurad, “Dariy reb e binaw ni immoy ni bod feni gilbuguwan e re binaw nem!”

19 Miyad wereg e ab nga fithik’ i lolugrad, miyad yor ma yad be dololoy’ ni be lungurad, “Kari gafgow fare binaw nib gilbuguwan! Yi ir fare binaw ni urngin e girdi’ ni bay e barkow rorad ni be yan u maday e yo’or ban’en rorad ko fel’ rogon rok! Ma ke mul urngin ban’en u pa’ u lan ta’reb e awa!”

20 Tharmiy, mu felfelan’, ya kan kirebnag! Mu felfelan’gad e girdi’ rok Got, nge gimed e pi apostel nge pi profet! Ya ke pi’ Got e gechig rok ni bochan e n’en ni rin’ ngomed!

21 Ma aram me fek ba engel nib gel bmalang ni bod ga’ngin fare malang ni ba ga’ ni yima bilig e *wheat* ngay ngan ngongliy e flowa riy, me yin’ nga daken e day, ni be ga’ar, “Fare binaw nu Babylon

nib gilbuguwan e bay ni pag nga but' nib gel merin ni aray rogon, ma aram e dab ku ni guy bayay.

²² Musik rok girdi'en e harp nge pi girdi'en e musik, nge girdi'en e methow ngal nge rappa e gathi bay kun rung'ag rom bayay! Ma dakuriy be' u yugu bmit e maruwel ni bay kun pir'eg rom bayay; ma lingan e malang ni be bilig e *wheat* ni yima ngongliy e flowa riy e gathi bay kun rung'ag lingan!

²³ Ma gathi bay ku ni guy bayay ram'en e magal rom; ma gathi bay kun rung'ag laman e ppin nge pumo'on ni ngan m'ag e mabgol rorad. Ya girdi' nma folchuway' rom e ba ga' buguwrad u fayleng ni polo', ma kam bannag e girdi' ko pi nam u fayleng ko pig rom ni yigo'o bogi ban'en!"

²⁴ Ya Babylon e ni gechignag ni bochan e ni pir'eg racha'en e pi profet nge girdi'en Got u lan; errogon, racha'en urngin e pi'in ni kan li'rad u fayleng.

19

Ma nap'an ni mu' e biney mu

¹ Gu rung'ag laman e girdi' ni pire' u tharmiy ni yad be non ni ba ga' lamrad ni be lungurad, "Ke sorok Got ma ke magaer! Ya kanawo'en min thap ngak, nge fla'ab, nge gelngiy nib th'abi gel e bmil suwon ngak e Got rodad!

² Ba riyul' ma bmat'aw e gechig nma turguy! Ya ke gechignag fare pin nib gilbuguwan nma pi' ir ni chuway' ni i kirebnag e fayleng nga ngongolen e darngal ni i rin'. I Got e ke gechignag ni bochan e li' e pi tapigpig rok ngarm'ad."

³ Mu ku rogned bayay ni ba ga' lamrad ni lungurad, "Ke sorok Got! Ya ath ni yib ko fare binaw nib gilbuguwan ni fa'ani yik' e bay i yan ngalang ndariy n'umngin nap'an!"

⁴ Ma fa rliw' nge aningeg i pi'ilal nge fa aningeg i n'em ni yad ba fos e ra parawgad nga but' ngar ted fan Got miyad siro' ngak nike par nga tagil' me lungurad, "Amen! Ke sorok Got!"

Madnom ko mabgol rok fare Fak e Saf

⁵ Ma aram me yib ba lam u tagil' Got ni be ga'ar, "Gimed urngin e pi tapigpig rok Got, nge urngin e girdi' ni pi'in yad ba tolang nge pi'in yad ba sobut', ni bay madgun Got u wun'med e ngam pininged e sorok ngak e Got rodad!"

⁶ Ma aram mu gu rung'ag laman e girdi' ni pire' ni pire', ni bod feni ga' lingan ba lul' ni ba ga' ni beb i map' u taban bangi war nib tolang ngalan e yibu', ni bod feni ga' lingan e dirra'. Mu gu rung'ag lamrad ni be lungurad, "Ngan pining e sorok ngak Got! Yi Somol, ni ir e Got rodad ni Gubin ma Rayag Rok e ir e Pilung!"

⁷ Ere nge felan'dad ngar da felfelan'gad; ngad pininged e sorok ngak nga feni sorok! Ya ke taw ko fare ngiyal' i n'em ni nge mabgol fare Fak e Saf, ma fare pin ni ir e nge mang leengin e ke fal'eg rogon ni ngar mabgolgow.

⁸ Ya ka ni pi' mat'awun ni nge yin' e mad nib be'ech ma ba wechwech ni be galgal ram'en." (Mad nib wechwech e ireram e ngongol nib mat'aw ni i rin' e pi'in ni girdi'en Got.)

⁹ Ma aram me ga'ar fare engel ngog, "Mu yoloy e bin ba'aray: Ke felfelan' e pi'in ni kan piningrad

ko fare madnom ko mabgol rok fare Fak e Saf.” Me ul ul fare engel ngay me ga’ar, “Pin’ey e ireray fapi thin rok Got nib riyul’.”

¹⁰ Mu gu paraw nga but’ u to’oben rifrifen ay nggu siro’ ngak, machane me ga’ar ngog, “Dab mu rin’ ni erregon! Ya gag reb e tapigpig ni bod gur nge pi walagem, ni urngin fa pi’in yad be fol ko fapi thin nib riyul’ ni fa’ani yib i yog Jesus ngan nang. Ere mu tayfan Got ma ga meybil ngak!”

Ya tin nib riyul’ ni yib i yog Jesus ngan nang e ireram fapi thin ni yib i yog e Kan Nthothup rok Got u l’ugun e pi profet.

Be’ nike afnga daken ba os nib wechwech

¹¹ Ma aram mu gguy e tharmiy nike mab, mu gguy ba os nib wechwech, ni en nike afnga daken e Yul’yul’ nge Riyul’ fithingan; nib mat’aw rogon e gechig nma pi’, ma bmat’aw rogon e mael nma tay.

¹² Ma lan mit e bod e daramram ko nifiy, ma bo’or e te’eliyaw ni bay u lolugen. Ma bay ba ngachal ni kan yoloy nga daken, ma dariy be’ ni manang, ya go ir e manang ko be mang.

¹³ Ma mad nib n’uw nike chuw ngay e kan liyef ko racha’. Ma re ngachal ni yibe pining ngak e “Fare Thin rok Got.”

¹⁴ Ma salthaw nu tharmiy e yad be lek keru’ ni kar afgad nga daken e os nib wechwech ni ka ron’ed e mad nib be’ech ma ba wechwech.

¹⁵ Me yib ba saydon u lan l’ugun nib m’uth, ni ir e nge maruwel ngay nge gel ngak e pi nam. Bay mang ir e i gagiweg nagrad nga ba ley i wasey, ma bayi uduy e *grape* u lan fare n’en nma uduy e *grape*

u lan, ni aram e damumuw rok Got ni Gubin ma Rayag Rok.

¹⁶ Ma daken e mad rok nge daken ay e kan yoloy fare ngachal ngay ni ga'ar, "Pilung ko pi pilung nge Somol ko pi somol."

¹⁷ Ma aram mu gguy ba engel nib sak'iy u mit e yal'. Me tolul ni ba ga' laman ngak urngin e arche' ni be changeg u fithik' e nifeng ni be ga'ar, "Mired ngam mu'ulunggad ni fan ko mur ni ba ga' ni mur rok Got!

¹⁸ Mired ngam longuyed e ufin u downgin e pi pilung, nge pi'in nth'abi tolang ko salthaw, nge pi salthaw, nge ufin ko os nge pi'in nra afgad nga daken, nge ufin rok urngin e girdi', ni pi'in yad e sib nge pi'in ni gathi yad e sib, nge pi'in nib tolang nge pi'in nib sobut'!"

¹⁹ Ma aram mu gguy fare gamanman nge pi pilung nu fayleng nge pi salthaw rorad ni kar mu'ulunggad ni ngar chamgad ngak fa'anem nike af nga daken fare os nge ngak e salthaw rok.

²⁰ Min kol fare gamanman ngan fek, nge fare profet ni yugu ban'en ni ir e i ngongliy e maang'ang u p'eowchen. (Pi maang'ang nem e ir e bannag e pi'in ni bay e pow ko fare gamanman u dowrad, nge pi'in ni ur ted fan ma yad be meybil ko fare liyos nni ngongliy ni ya'an fare gamanman.) Ma fare gamanman nge fare profet ni go' ban'en e yow l'agruw nnin'row ni ka yow ba fos ngalan fare lipath i nify ni sulfur e be urfy.

²¹ Ma salthaw rorow e li'rad fare saydon ni fa'ani yib u lan l'ugun fa'anem nike af nga daken fare os; ma urngin e arche' nra longuyed urngin e tin nrayag ni ngar longuyed ko ufin u dowrad.

20

Fare biyu' i duw

¹ Ma aram mu gguy ba engel ni be yib u tharmiy nga but', ni bay e kiy ko fare *abyss* u pa' nge ba chen nib n'uw nib tomal.

² Me kol fare dragon, ni ir fare porchoyog nike kakrom, ni aram fare Mo'onyan', ara Satan, me m'ag nge tay ni aram rogon nib biyu' e duw.

³ Me yin' fare engel fare mo'onyan' ngalan fare *abyss*, me loknag nge mu' me pag e hang nga daken ni bochan e nge dabkiyag ni nge bannag girdi'en e pi nam nge yan i mada' ko ngiyal' nike m'ay fare biyu' i duw. Ma tomuren e re biyu' i duw nem e bay kun pag riy nib ngoch nap'an.

⁴ Ma aram mu gguy tagil'iy nge pi'in ni kar pired nga daken ni ka ni pi' mat'awrad ni ngar pufthingad. Ma ku gguy e pi'in nli'rad ngarm'ad ni bochan e ur weliyed fapi thin nib riyul' ni yib i yog Jesus ngan nang nge fare thin rok Got. Ma dar ted fan ma dar meybilgad ngak fare gamanman ara nga ya'an nni ngongliy ni liyos, fa reb e ntay e pow ko fare gamanman nga daken peri'rad ara rifrif u pa'rad. Ra fogsad mu ur pired rok Kristus ni kar manged pilung ma yad be gagiyeg ni reb e biyu' e duw.

⁵ (Ma tin ni kabay e yam' e dar fogsad nge yan i mada' ko ngiyal' ni kem'ay fare biyu' i duw.) Ireray e yay nsom'on nni faseg e girdi' ko yam'.

⁶ Pi'in yad ra fos ko yay nsom'on nra ni faseg e girdi' ko yam' e yad ra felfelan' ma ri ba ga' e fel' rogon ni yad ra tay. Ya yay ni migid e yam' nra yib e dariy ban'en nra ki yag ni nge rin' ngorad; ya bay

ra manged pi prist rok Got nge Kristus, ma bay ra uned ngak ko gagiyeg u lan bbiyu' e duw.

I Satan nni gel ngak ko cham

⁷ Nap'an nra m'ay fare biyu' i duw min pag Satan bayay u kalbus,

⁸ ma bayi yan ngi i bannag e pi nam nib wear u daken e fayleng ni polo', ni aram yu Gog nge yu Magog. Ma bayi kunuyrad Satan nga ta'bang ni fan ko mael, ni yad bod urngin e yan' ni bay u dap'e l'ay.

⁹ Miyad wear u daken e fayleng ngar longobiyed e gin ke par girdi'en Got riy nge fare binaw nib t'uf rok Got. Machane me yib e nifiy u lanelang nga but' nge li'rad ngarm'ad.

¹⁰ Ma fare Mo'onyan' ni ban nagraad e nin' ngalan fare lipath i nifiy nge sulfur; ni ir e ka nin' fare gamanman ngay nge fare profet ni yugu ban'en; ma aram e bay ni gafgow nagraad ni rran nge neap' ndariy n'umngin nap'an.

Bin tomur e pufthin

¹¹ Ma aram mu gguy ba tagil' e pilung nib ga' ma ba wechwech nge en nike par ngay. Me mil e fayleng nge tharmiy u p'eowchen nga bayang nge da ku ni guy.

¹² Ma aram mu gguy e pi'in ni karm'ad, ni pi'in nib tolang nge pi'in nib sobut' ni kar sak'iygad u m'on u tagil' Got. Min pithig e babyor, mu kun pithig ba kaen, ni fare ke babyor ni babyoren e pi'in ni kar fosgad. Ma pi'in ni karm'ad e ni pufthinnagraad ni be yan u rogon e n'en ni ur ngongliyed, ni bod rogon ni kan yoloy ngalan fa yu ke babyor.

¹³ Ma aram me pi' e day e pi yam' ni bay riy. Ma yam' nge gin nma par e pi'in ni karm'ad riy e kur pi'ew e yam' ni bay rorow. Ma yad urngin nni pufthinnagrad ni be yan u rogon e n'en ni ur ngongliyed.

¹⁴ Mi nin' e yam' nge gin nma par e pi'in ni karm'ad riy ngalan fare lipath i nify. (Re lipath i nify nem e ireram fa bin l'agruw yay e yam'.)

¹⁵ En nda immoy fithingan ni kan yoloy ngalan babyoren e pi'in ni kar fosgad e nin' ngalan fare lipath i nify.

21

Bin be'ech e tharmiy nge bin be'ech e fayleng

¹ Ma aram mu gguy reb e tharmiy nge reb e fayleng nib be'ech. Fa bin som'on e tharmiy nge bin som'on e fayleng e yan ngabang, ma ku errogon e day ni chuw.

² Mu gguy fare Binaw nib Thothup, ni aram fa bin nib be'ech e Jerusalem ni be yib u tharmiy nga but' nike yib rok Got, nike fal'eg rogon ni bod be' ni bpin ni nge mabgol nike yin' e mad rok ni bfel' ni nge yan ngar mada'gow e pumo'on rok.

³ Mu gu rung'ag ba lam ni ba ga' ni be non u tagil' Got ni be ga'ar, "Chiney e keb i par tafen Got nga fithik' e girdi'! Bayi par rorad, ma bay ra manged girdi'en. Mi Got e bay i par rorad, mi ir e bayi mang Got rorad.

⁴ Ma bayi n'ag urngin e lu' u owcherad. Ma aram e dab ku unim', ma dabki i kireban'uy, ma dab ku un yor, ma dab ku un amith. Ya tin kakrom ban'en e ke chuw."

⁵ Ma fa'anem nike par nga tagil' e ga'ar, "Chiney e nggu thiliyeg urngin ban'en nge be'ech!" Miki ga'ar ngog, "Mu yoloy e ren'ey, ya pi thin ney e ba riyul' mrayag ni ngan pagan'uy ngay."

⁶ Me yog ni ga'ar, "Ke m'ay! I gag fare Alfa nge fare Omega, ni aram e tabolngin nge tungun. En nike yib e belel ngak e gu ra pi' e ran ndariy puluwon ngak nge unum, ni ran ni yib ko fare alublub ni ran riy e ma pi' e yafos.

⁷ En nra gel nde pag ir ko kireb e ba'aray e n'en gu ra pi' ngak: gu ra mang Got rok, ma gu ra fakay.

⁸ Machane pi'in nra paged gag ni bochan e yad be rus, nge pi'in nda ur yul'yul'gad ngog, nge pi'in ur puwlaggad, nge pi'in nra thanged e pogofan, nge pi'in ni ur ngongliyed e ngongol ko darngal, nge pi'in ur piggad nge pi'in ni ur ted fan e liyos ma yad be meybil ngay, nge urngin e pi'in ur lifithed l'ugunrad e tagil'rad e fare lipath i nifiy ni be daramram ko sulfur, ni aram e bin l'agruw yay e yam'."

Fa bin be'ech e Jerusalem

⁹ Ma bagayad fa medlip i engel ni bay fa medlip raba' i n'em rorad nib sug ko fa medlip i gafgow ni ir e tomur e yib ngog me ga'ar, "Moy, nggu dag ngom fare pin ni nge mabgol, ni ir e ppin rok fare Fak e Saf."

¹⁰ Me ying fare Kan Nthothup ngog, me fekeg fare engel nga daken p'ebugul bburey nrib tolang. Me dag ngog yu Jerusalem, ni fare Binaw nib Thothup ni be yib u lan e tharmiy nga but' nike yib rok Got,

¹¹ ni be galgal ram'en nga ram'en Got. Re binaw nem e be galgal ram'en ni gowa malang nib tolang puluwon, ni bod ba malang ni *jasper*, nra yan e changar u fithik' ni bod e *krystal*.

¹² Ma bay e yoror riy ni ba ga' ma ba tolang, ni ragag nge l'agruw e garog ni bay riy, ma ragag nge l'agruw e engel ni yad be matanagiy e pi garog nem. Ma langan e pi garog nem e kan yoloy fithingan fa ragag nge l'agruw i ganong rok e girdi' nu Israel ngay.

¹³ Ma ra baraba' ma dalip e garog ni bay riy; dalip e bay ko ba' ni ngek, ma dalip ko ba' ni yimuch, ma dalip ko ba' ni lel'och, ma dalip ko ba' ni ngal.

¹⁴ Ma fare yoror ko re binaw nem e ni ubung nga daken ragag nge l'agruw i malang, ni ir e kan yoloy fithingan fa ragag nge l'agruw i apostel rok fare Fak e Saf ngay.

¹⁵ Ma fare engel ni fa'ani non ngog e bay ba ley i fol ni gol u pa' ni nge foleg fare binaw ngay, nge pi garog riy, nge yoror riy.

¹⁶ Re binaw nem e ta'reb rogon n'umngin nge radan. Me foleg fare engel fare binaw ko fare ley i fol rok, ma ragag nge lal mir'ay e mayel n'umngin, ni aram n'umngin i radan nge tolngin.

¹⁷ Miki foleg fare engel e yoror ko fare binaw, ma l'agruw mir'ay nge ragag nge nel' e fit tolngin, ni bod rogon e fol ni yima fanay, ni ir e yibe maruwel ngay.

¹⁸ Ma re yoror nem e ni ngongliy ko malang nib tolang puluwon ni *jasper*, ma re binaw nem e ni ngongliy ko gol ni yigo'o gol, nra yan e changar u

fithik' ni bod e thirek.

¹⁹ Ma fapi malang ni ir gelngin e yoror ko fare binaw u but' e kan nunuwnag nga urngin mit e malang nib tolang puluwon. Bin som'on fapi malang ni gelngin fare yoror u but' e ni ngongliy ko *jasper*, ma bin migid ngay e ni ngongliy ko *sapphire*, ma bin dalip e ni ngongliy ko *agate*, ma bin aningeg e ni ngongliy ko *emerald*,

²⁰ ma bin lal e ni ngongliy ko *onyx*, ma bin nel' e ni ngongliy ko *carnelian*, ma bin medlip e ni ngongliy ko *quartz* ni maguchol, ma bin meruk e ni ngongliy ko *beryl*, ma bin mereb e ni ngongliy ko *topaz*, ma bin ragag e ni ngongliy ko *kalcedony*, ma bin ragag nge ta'reb e ni ngongliy ko *turquoise*, ma bin ragag nge l'agruw e ni ngongliy ko *amethyst*.

²¹ Ma fa ragag nge l'agruw i garog e ragag nge l'agruw i churuwo' nu l'ugun e yar; ra reb e pi garog nem ma ni ngongliy u ta'reb e churuwo' nu lan l'ugun e yar. Ma kanawo' ko fare binaw e yigo'o gol, ni ra yan e changar u fithik' ni bod e thirek.

²² Ma da gguy ba Tempel u lan e re binaw nem, ya Tempel riy e aram Somol ni Got, ni Gubin ma Rayag Rok, nge fare Fak e Saf.

²³ Ma re binaw nem e dariyfan e yal' ara pul ni nge gal' daken, ya ram'en Got e be gal' daken, ma fare Fak e Saf e ir e magal riy.

²⁴ Ma girdi' ko pi nam nu fayleng e bay uranod u tarama'en, ma pi pilung nu fayleng e bay ra faked e fel' rogon rorad i yib ngalan.

²⁵ Ma fapi garog ko fare binaw e bay i par nib mab ni polo' e rran; ndab kun ning bi'id, ya gathi

bay ki neap' u rom.

²⁶ Ma gilbuguwan nge fel' rogon rok urngin e pi nam e bay ni fek i yib ngalan e re binaw nem.

²⁷ Machane dariy ban'en nib kireb nra yan ngalan e re binaw nem, ara be' nma ngongliy e tin yira tamra' ngay ban'en ara ma lifith l'ugun. Ya kemus ni pi'in kan yoloy fithingrad ngalan e babyor rok fare Fak e Saf, ni babyoren e pi'in kar fogsad e yad ra yan ngalan e re binaw nem.

22

¹ Miki dag fare engel ngog fare lul' ni bay e ran ko yafos riy, ni be galgal ram'en ni bod e *krystal*, ni yib u tagil' Got nge fare Fak e Saf,

² nge yan u lulukngun e kanawo' ko fare binaw. Ma ra baraba' fare lul' ma bay e gek'iy ko yafos riy, ni ragag nge l'agruw yay nma k'uf u reb e duw, nra reb e pul ma ta'ab yay; ma yuwan e ma chuweg e liliy rok e pi nam.

³ Dariy ban'en nike kirebnag Got wa'athan ni yira pir'eg u lan e re binaw nem.

Ma tagil' Got nge fare Fak e Saf e bay i par u lan fare binaw, ma bay i liyor e pi tapigpig rok ngak.

⁴ Ma bay ur guyed owchen, ma bay ni yoloy fithingan nga peri'rad.

⁵ Ma dakuriy e neap', ma bayi par ndakuriy fan e magal ngorad ara ra'en e yal', ni bochan e Somol ni Got e bayi mang tamilang ngorad, ma aram e bay ra pired ni kar manged pilung ngu'ur gagiyeeggad ndariy n'umngin nap'an.

Wub ni nge tay Jesus

⁶ Ma aram me ga'ar fare engel ngog, "Pi thin ney e ba riyul' mrayag ni ngan pagan'uy ngay. I Somol ni Got ni pi' fare Kan Nthothup ngak e pi profet e l'oeg e engel rok ni nge dag ngak e pi tapigpig rok e n'en nthingari m'ug ndab ki n'uw nap'an."

⁷ Me ga'ar Jesus, "Mu telim! Dabki n'uw nap'an mu gub! Ma pi'in yad be fol ko pi thin ney, ni bay u lan e re ke babyor ney, ni be yog e tin ni bay ngam'on ni bay fini m'ug e yad ra felan'!"

⁸ I gag John e kug rung'ag ma kug guy e pin'ey ni gubin. Ma fa'an gu mu' i rung'ag mu gu mu' i guy e pin'ey mu gu paraw nga but u to'oben rifriften ay fare engel ni fa'ani ir e ke dag e pin'ey ngog ni nggu siro' ngak.

⁹ Machane me ga'ar ngog, "Dab mu rin! Ya gadow l'agruw ma tapigpig, ma ta'reb rogog ngak pi walagem ni aram fapi profet, nge urngin e pi'in yad be fol ko thin ni bay u lan e re ke babyor ney! Ere mu siro' ma ga meybil ngak Got!"

¹⁰ Ma aram me ga'ar ngog, "Pi thin ney ni bay u lan e re ke babyor ney ni nge yog e tin ni kabay ngam'on ni bayi m'ug e dab um tay nib mith, ya re ngiyal' i n'en ni bayi taw ngay me m'ug e pin'ey ni gubin, e ke chugur.

¹¹ En nib kireb e aram e thingari i par ni yigo'o tin nib kireb e be rin', ma en nib alit e aram e thingari i par nib alit; ma en ni bfel' e aram e thingari i par ni yigo'o tin ni bfel' e be rin', ma en nib thothup e aram e thingari i par nib thothup."

¹² Be ga'ar Jesus, "Mu telim! Dabki n'uw nap'an mu gub! Ma bay gu fek puluwon e girdi' i yib nra be' ma bay gu pi' puluwon ni be yan u rogon e n'en ni i rin'.

¹³ I gag fare Alfa nge fare Omega, ni en nsom'on nge en ntomur, ni aram e tabolngin nge tungun."

¹⁴ Nge felan' e pi'in ni kar lukniged e mad rorad ke be'ech, ya bay mat'awrad ni ngar ked wom'ngin fare ke gek'iy ko yafos, miyad yan u langan fapi garog ngalan fare binaw.

¹⁵ Machane pi'in ni bay ra pired u wuru' e re binaw nem e pi'in yad ma puwlag nge pi'in yad ma pig, nge pi'in yad ma ngongliy e ngongol ko darngal, nge pi'in ni kar thanged e pogofan ko girdi', nge pi'in yad be tayfan ma yad be meybil ngak e liyos nma meybil boch e girdi' ngay, nge pi'in yad be lifith l'ugunrad ko thin ni yad be yog nge ngongol ni yad be rin'.

¹⁶ "I gag Jesus e kug l'oeg e engel rog ke yib ni nge weliy e pin'ey ngomed e pi'in ni gimed girdi'en e pi galesiya. I gag fa'anem ni owchen e tabinaw rok David; mi gag fare fasuran ni ba ga' ram'en."

¹⁷ Fare Kan Nthothup nge fare pin ni nge mabgol e lungurow, "Moy!" Urngin e girdi' ni yad ra rung'ag e re bugithin ney e thingar ki lungurad, "Moy!"

Moy i gur e en nike yib e belel ngom; ngam fek fare ran ko yafos nib tow'ath ni yira pi' ngak e en ni ba'adag ni nge yag ngak.

Tin tomur e thin

¹⁸ I gag John e gu be ning chiylen ngak urngin e girdi' ni yad ra rung'ag e pi thin ney u lan e re ke babyor ney ni be yog e tin ni kabay ngam'on ni bayi m'ug: fa'anra puthuy be' ban'en ko pi thin ney, ma ra puthuy Got ko gechig rok fa'anem e pi

gafgow ni kan weliy murung'agen u lan e re ke babyor ney.”

¹⁹ Ma fa'anra chuweg be' ban'en ko fapi thin ni be weliy e re ke babyor ney ni tin ni bay fini m'ug ban'en, ma ra chuweg Got rok e birok' e f'oth u wom'ngin fare ke gek'iy ko yafos, nge f'oth rok ko fare Binaw nib Thothup ni fa'ani kan weliy murung'agen u lan e re ke babyor ney.”

²⁰ En ni ir e ke weliy e pin'ey ni urngin e ke ga'ar, “Riyul'! Dabki n'uw nap'an mu gub!”

Nge par riy ni bod ni kamog. Moy, Somol Jesus!

²¹ Ngi i ayuwegmed Somol Jesus ni gimed gubin.

Bible Ni Thothup
The Holy Bible in the Yapese language of the
Federated States of Micronesia

Copyright © 2007 Bible Society of Micronesia

Language: Yapese

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

    You include the above copyright and source information.

    You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-12-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 13 Dec 2023

37b6628b-b71d-5df3-af33-fc1d4dd69788